SPIKKING FRA A TIL Å

DETALJER OG FINISH

Finpuss · sliping · olje og voks

2026-UTGAVEN

SINDRE BAKKE

LIBROVA

BOK 3 · GRATIS

Detaljer og finish

Finpuss, sliping, olje og voks

Neste nivå

Sindre Bakke

LIBROVA · 2026

Ditt kundeområde
Alle bøkene i pakken finner du alltid på denne adressen:
https://librova.eu/nb-no/pages/kundeomrade-spikking-k7w3qd

Detaljer og finish – Finpuss, sliping, olje og voks
Sindre Bakke

© 2026 Librova. Alle rettigheter forbeholdt. Publikasjonen er kun til kjøperens personlige bruk. Kopiering, spredning og videresalg uten forlagets tillatelse er ikke tillatt.

Sikkerhet: spikkekniver og treskjæringsverktøy er skarpe. Skjær alltid bort fra kroppen, bruk kuttbeskyttende hanske og tommelbeskytter, og arbeid med god belysning og et stødig underlag. Barn skal bare spikke med en voksen ved siden av. Ha et førstehjelpsskrin i nærheten. Ved alvorlige kuttskader: ring 113.

Innhold

1. Et ord fra forfatteren
2. Se på ditt eget arbeid med et kritisk blikk
3. Kontroll og presisjon: eggen og 10 øvelser
4. Å rette vanlige feil
5. Detaljene: øyne, nese, skjegg, fjær, pels
6. Tekstur og fasettert overflate
7. Pussing: korn, rekkefølge, støv og sikkerhet
8. Dekorativt relieff: blader og bord
9. Oljer, voks og overflatebehandling
10. Maling og patina med lett hånd
11. Prosjekt 1: En skje med blad i relieff
12. Prosjekt 2: En ferdig bjørn
13. Prosjekt 3: Et navneskilt i relieff
14. En 30-dagersplan, å fotografere arbeidene dine, å ta vare på dem

Et ord fra forfatteren

Det finnes et øyeblikk som nesten alle som skjærer i tre kjenner igjen. Du har laget noen figurer, kniven skremmer deg ikke lenger, og du vet hvilken vei fiberretningen går. Likevel, når du setter arbeidet ditt ved siden av en godt utført gjenstand, kjenner du at noe mangler. Flatene er litt lugge, øynene på dyret ser ut som to hull, den ene siden av skjeen er tykkere enn den andre, malingen har lagt igjen en blank hinne du ikke liker. Det handler ikke om mangel på talent. Det er steget fra «ferdig» til «skikkelig ferdig», og det lærer du som alt annet: én ferdighet om gangen.

Jeg heter Sindre Bakke, og denne tredje boken handler om akkurat det steget. Jeg skal ikke be deg kjøpe nytt verktøy eller skjære store figurer. Jeg ber deg se nøyere på det du allerede lager, rette opp feilene som stadig kommer tilbake, og gi hver figur den omsorgen den fortjener i de siste centimeterne av arbeidet, de som folk legger mest merke til.

Dette finner du på sidene

- **Et kritisk blikk:** en sjekkliste for å vurdere figurene dine i ro og mak, uten å være for snill eller for streng.
- **Kontroll og presisjon:** hvordan du holder eggen i orden (sliping og vedlikehold av spikkekniv, krokkniv og

stikkskjær) og ti korte øvelser som gjør hånden stødigere og snittene mer presise.

- **Vanlige feil og hvordan du retter dem:** revet fiber, et snitt som går for dypt, en liten sprekk, en figur som ikke er symmetrisk.
- **Detaljene:** øyne, nese, skjegg, fjær og pels, med de nøyaktige snittene du trenger til hver av dem.
- **Tekstur og flater:** knivfasetter, en hamret overflate laget med stikkskjæret, pels og barklinjer.
- **Å pusse riktig:** når du skal gjøre det, når du ikke skal, rekkefølgen på kornene og hvordan du beskytter deg mot støv.
- **Dekorativt relieff:** hevede blader og bord, med dybdene oppgitt i millimeter.
- **Oljer, voks og lakk:** linolje, bivoks, matsikker olje, skjellakk og vannbasert lakk, med forholdsreglene for alt som skal komme i kontakt med mat.
- **Farge og patina:** å male uten å skjule treet, og å la en figur få et eldre preg med lett hånd.
- **Tre mer krevende prosjekter:** skjeen med hevet blad som du ser på omslaget, en bjørn finpusset i alle detaljer og en navneskilt skåret i relieff.
- **En 30-dagersplan** for å få alt dette inn i hendene, pluss noen tips om å fotografere og oppbevare arbeidene dine.

Slik foreslår jeg at du bruker boken

Boken forutsetter at du allerede kan de grunnleggende snittene og har gjennomført noen små prosjekter, for eksempel de i de to første bøkene i serien. Er du helt nybegynner, start der: jeg gjentar ikke det grunnleggende her. Jeg tar det for gitt og fører det ett steg videre.

1. Les kapittel 2, 3 og 4 først. De gir deg blikket, eggen og rettemidlene du trenger til alt det andre.
2. Veksle deretter: et kapittel med teknikk, en praktisk øvelse, og så teknikk igjen. Teknikkene i kapittel 5–10 er uavhengige av hverandre, så du kan følge nysgjerrigheten din.
3. Ta de tre siste prosjektene i den rekkefølgen du finner dem. Skjeen med bladet samler nesten alt i boken.
4. Bruk 30-dagersplanen i kapittel 14 hvis du liker å ha en rytme. Foretrekker du å gå din egen vei, kan du bruke den som en påminnelse.

> **Tips:** velg en figur du allerede har skåret og ikke er helt fornøyd med, nå med en gang. Legg den til side. Du skal bruke den som «pasient» i rette- og finpussøvelsene: det er den raskeste måten å se hvor stor forskjell stegene i denne boken gjør.

Om sikkerhet

Jo nærmere du kommer detaljene, jo nærmere fingrene arbeider bladet. Finpussen er akkurat der mange skjærer seg, fordi figuren er liten, all konsentrasjonen er samlet på ett punkt, og hånden som holder treet ender opp i bladets bane. Oljer, slipestøv og oljete filler har også sine egne regler. Derfor finner du sikkerhetsbokser i nesten hvert kapittel: les dem hver gang, selv om du synes du kan dem utenat.

> Denne boken er skrevet for voksne. Hvis en ungdom vil prøve, må du alltid arbeide ved siden av vedkommende, velge enkle snitt og selv kontrollere knivene og overflatebehandlingsproduktene. Figurer som er behandlet med maling eller lakk, bør ikke gis til små barn med mindre produktet er merket som trygt for leker.

Jeg er ikke en mester med et verksted som har gått i arv gjennom generasjoner. Jeg er en som har lært ved å gjøre feil, gjøre det om igjen og stille spørsmål, og som har oppdaget at forskjellen mellom en vanlig gjenstand og en du har lyst til å ta opp igjen og igjen, ofte ligger i de aller minste detaljene: en egg som er akkurat mykgjort, en ren fasett, en olje påført med tålmodighet. Jeg går gjennom disse detaljene sammen med deg, én etter én.

Ta fram kniven, sjekk eggen, og la oss begynne å se.

Sindre Bakke

Se på ditt eget arbeid med et kritisk blikk

Det første verktøyet for finpuss er ikke kniven: det er øyet ditt. Så lenge du ser på figuren fra tretti centimeters avstand, i samme lys og fra samme vinkel som du skar den i, venner øynene seg til feilene og slutter å se dem. For å bli bedre må du lære å se på arbeidet ditt slik en fremmed ville gjort: med nysgjerrighet, uten hast og med noen triks som tvinger deg til å se det «med nye øyne».

I dette kapitlet finner du en gjennomgangsmetode med fire blikk, en sjekkliste du kan ha på høvelbenken og to øvelser for å trene blikket. De er ikke der for å dømme deg: de er der for å hjelpe deg å velge *hva* du skal rette først, i stedet for å pirke i alt og få rettet ingenting.

Da vicino si vede tutto: tagli puliti, bordi netti, dettagli coerenti. È lì che si gioca la rifinitura.

Foto: JACLOU-DL / Pixabay

De fire blikkene

Når du tror du er ferdig med en figur, stopp. Sett den på bordet og se på den på fire ulike måter, i denne rekkefølgen. Hvert blikk leter etter en bestemt type feil.

1. Avstandsblikket: omrisset

Gå to–tre meter bakover. Fra den avstanden ser du ikke snittene, bare den samlede formen. Spør deg selv: kjenner du straks igjen omrisset? Er proporsjonene riktige? Har skjeen et skaft som flyter jevnt over i bollen, eller ser det ut som en

pinne festet på en åre? Ser bjørnen ut til å sitte, eller ser den ut til å gli bakover?

Hvis noe er galt på dette trinnet, er det ingen vits i å gå videre til detaljene: et perfekt øye på et hode som er for stort, er fortsatt et hode som er for stort.

2. Motlysblikket: profilen

Hold figuren foran et vindu eller en lampe og se på den mot lyset, slik at du bare ser den mørke silhuetten. Drei den sakte 90° om gangen: forside, side, bakside, den andre siden. Motlys avslører kuler, forsenkninger og skjevheter som fullt lys skjuler. På en skje ser du straks om skaftet er rett og om bollen har samme tykkelse på begge sider.

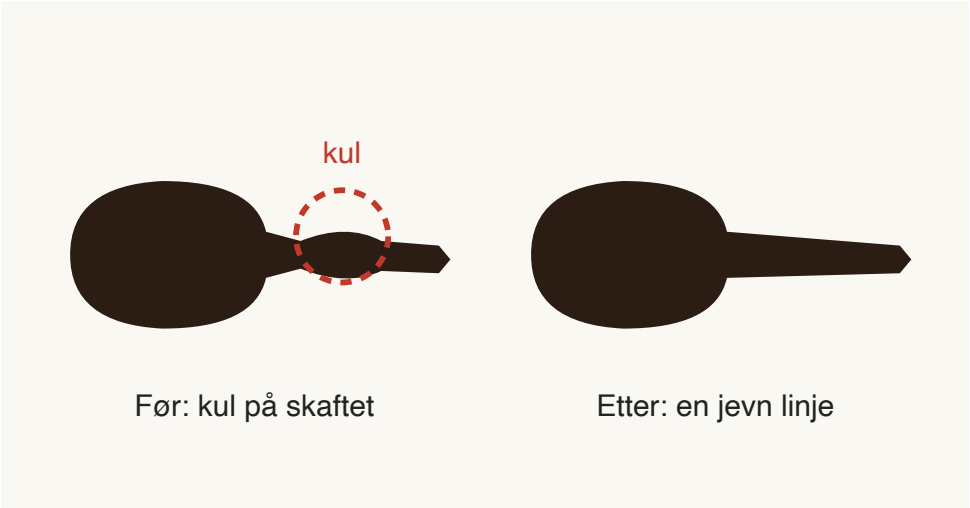

Mot lyset blir omrisset en mørk form, og hver kul trer tydelig fram.

3. Skrålysblikket: overflaten

Plasser nå en enkelt lampe til siden, helt lavt, slik at lyset nesten glir horisontalt langs overflaten. Det er det mest nådeløse lyset som finnes: det viser hver rift i fiberen, hvert knivspor som stopper halvveis, hver lugg som sandpapiret har etterlatt. Før figuren sakte under lyset og merk av stedene du skal ta fatt i igjen, lett med blyant.

4. Fingerblikket: berøring

Lukk øynene og før fingertuppene over hele figuren. Fingrene kjenner det øynene ikke ser: en egg som stikker, et ujevnt sted inne i bollen, en forskjell i tykkelse mellom de to sidene av skaftet. For en gjenstand som brukes i hånden, som en skje, er dette blikket det viktigste av alle.

> **Tips:** ta et bilde av figuren med mobilen og se på det forstørret på skjermen, eller se på figuren speilet i et speil. Å se den «motsatt vei» eller i en annen målestokk lurer øyets vaner og får fram enhver skjevhet på et øyeblikk.

Sjekklisten for høvelbenken

Kopier denne tabellen over på et stykke kartong og ha den nær arbeidsbenken. Gi hver linje et enkelt merke: ✓ bra, ~ kan bli

bedre, ✗ må rettes. Det er ikke nødvendig at alt får ✓: det viktige er å vite hvor du skal gripe inn.

Punkt	Hva du ser etter	Merke
Omriss	Kjenner du det igjen på 3 m avstand? Er proporsjonene overbevisende?	___
Symmetri	Er de to sidene like der de skal være det (øyne, ører, kantene på bollen)?	___
Tykkelse	Har bollen, skaftet og kantene jevn tykkelse som passer til bruken?	___
Rene snitt	Er fasettene glatte og blanke, uten riving?	___
Der flater møtes	Er linjen skarp der to snitt møtes, uten «trinn» eller oppreiste fibre?	___
Bunner og hjørner	Sitter det igjen spon i innvendige hjørner, eller knuste fibre?	___
Detaljer	Passer øyne, nese og fjær sammen, med samme dybde og samme stil?	___
Tekstur	Følger teksturen formen og den riktige retningen, eller ser den ut som tegnet på måfå?	___
Kanter	Er kantene myknet der hånden berører dem, og skarpe der de trengs for effekten?	___
Pusset overflate	Er det rester av riper på tvers av fiberen eller lugg i skrålys?	___
Overflatebehandling	Er oljen eller voksen jevn, uten klebrige partier eller dråpespor?	___
Bruk	Står figuren stødig, føles den god i hånden, og er den trygg for den tenkte bruken?	___

Gjennomgangen på 15 minutter

Nivå: alle · Tid: 15 min · Du trenger: den ferdige figuren, en justerbar lampe, en myk blyant, sjekklisten

En kort rutine du kan kjøre hver gang du tror du er ferdig. Den får deg til å velge høyst tre rettinger, de som endrer resultatet mest.

SLIK GJØR DU

1. La figuren ligge på bordet i minst 10 minutter uten å se på den: lag en kopp te, rydd benken. Øyet trenger tid til å «glemme».
2. Gjør avstandsblikket (2 minutter) og skriv ned én setning: «det første jeg legger merke til er …».
3. Gjør motlysblikket og drei figuren 90° om gangen (3 minutter).
4. Gjør skrålysblikket med lampen holdt lavt, og merk stedene du skal ta fatt i igjen med blyant (5 minutter).
5. Lukk øynene og før fingrene over hele figuren (2 minutter).
6. Fyll ut sjekklisten og ring inn høyst tre ✗-punkter, med start i dem som gjelder omriss og symmetri.
7. Rett bare disse tre. Gjenta deretter gjennomgangen neste dag.

> Hvorfor bare tre: hvis du prøver å rette alt på en gang, ender du opp med å ta bort treverk overalt, og figuren krymper uten å bli bedre. Store rettinger kommer før små.

Hva du skal rette først

En god arbeidsrekkefølge går fra stort til smått, og fra vanskelig å rette til lett å rette:

1. **Form og proporsjoner.** De rettes ved å ta bort tre, så de må avgjøres først, mens det fortsatt er tre å ta av.
2. **Symmetri og tykkelse.** Disse rettes med middels store snitt, før du arbeider med detaljene.
3. **Rene snitt.** Riving, trinn og rotete hjørner tas fatt i igjen med tynne snitt og et godt slipt blad.
4. **Detaljer og tekstur.** De kommer etterpå, på en overflate som allerede er ren.
5. **Pussing (om nødvendig) og overflatebehandling.** Dette er det siste steget: en olje skjuler ikke en feil, den får den til å stå tydeligere fram.

Sikkerhet: når du pusser opp en figur som allerede er ferdig, er det lite tre igjen å ta av, og fristelsen er å ta «bare ett lite snitt» mens du holder figuren på en improvisert måte. Følg de samme reglene som alltid: kuttbeskyttende hanske på hånden som holder, bladet i bevegelse bort fra kroppen eller kontrollerte snitt med tommelgrep som støtte, og figuren hviler aldri mot låret eller brystet.

Øvelse: figurdagboken

Før en notatbok, eller et ark for hver figur, med fire linjer: datoen, figuren, de tre rettingene du valgte og én setning om hva du lærte. Legg ved ett bilde før og ett etter, alltid i samme lys og fra samme sted. Etter en måned vil det å bla i dagboken vise deg hvilke feil som har forsvunnet og hvilke som stadig kommer tilbake: det er ditt egentlige treningsprogram.

Øvelsen med den roterte kopien

Nivå: alle · Tid: 20 min · Du trenger: en skåret figur, papir, en blyant, en mobil

Å tegne din egen figur fra fire sider tvinger deg til å se virkelig på den. Det spiller ingen rolle om du tegner godt: det som teller, er omrisset.

SLIK GJØR DU

1. Del et A4-ark inn i fire ruter.
2. I den første ruten tegner du bare omrisset av figuren sett forfra, og bruker høyst 2 minutter.
3. Drei figuren 90° og tegn omrisset i den andre ruten. Fortsett til du har kommet til den fjerde siden.
4. Tegn en loddrett linje midt i hver tegning og sammenlign de to halvdelene.
5. Merk de tydeligste forskjellene med en pil: dette er de første asymmetriene du skal rette.

Hvis du oppdager at du bare liker figuren fra én side, er ikke det et nederlag: du har funnet dens «gode side». På de neste figurene arbeider du slik at alle fire sidene er overbevisende.

Med et trent blikk blir resten av boken lettere: du vet hva du skal se etter og hvorfor. I neste kapittel går vi over til hendene: en perfekt egg hver gang og ti kontrolløvelser.

Kontroll og presisjon: eggen og 10 øvelser

Kontroll kommer ikke fra kraft. Den kommer fra to ting: et blad som skjærer uten at du må presse på, og en hånd som er vant til å stoppe nøyaktig der hodet bestemmer. Hvis bladet ikke er skarpt, blir du tvunget til å bruke muskelkraft, og når du bruker muskelkraft, hopper bladet fremover i det øyeblikket treet gir etter. Slik oppstår for lange snitt, splinter og skader. Derfor begynner kapitlet med eggen, og først deretter går vi over til øvelsene.

Del én: å holde eggen i orden

I den første boken i serien så du hvordan du sliper en ny kniv. Her tar vi et steg videre: hvordan du ser om eggen virkelig er klar, hvordan du vedlikeholder den mens du arbeider, og hvordan du tar vare på de buede verktøyene, som ofte blir forsømt.

Tre tester for å se om eggen er klar

1. **Lystesten.** Hold bladet med eggen vendt mot deg under en lampe og vipp det forsiktig. En skarp egg er nesten usynlig. Ser du en tynn blank linje, selv bare på ett sted, er eggen avrundet eller har fått skår der.

2. **Endeveddtesten.** Ta en list av lind og skjær en tynn skive på tvers av endeveden, altså på tvers av fibrene. Med en god egg forblir overflaten glatt og blank. Med en sliten egg ser du knuste fibre, en matt overflate eller en rekke riper: hver ripe svarer til et lite skår i eggen.
3. **Spontesten.** På siden av en list, langs fiberretningen, prøver du å ta av et veldig tynt spon, nesten gjennomsiktig. Klarer du det med lett trykk og sponet krøller seg opp helt, er bladet klart for finpussarbeid.

> **Sikkerhet:** test aldri en egg ved å dra fingeren langs bladet eller «kjenne» på det med tommelen. Bruk alltid tre, lys eller et ark papir som holdes i det ene hjørnet. Når du sliper, hold fingrene unna eggen, arbeid med slipesteinen godt festet på en fuktig klut eller en sklisikker matte, og sett bladet tilbake i slira så snart du er ferdig.

Vinkler og mikrofasen

De fleste spikkekniver har en flat, ganske lang fas med en samlet vinkel på rundt 20–25° (omtrent 10–12° på hver side). En lavere vinkel skjærer mykere, men eggen er skjørere; en høyere vinkel holder lenger, men krever mer kraft. For finpussarbeid i bløtt treslag som lind er en lang, flat fas ideell, fordi den lar deg hvile bladet mot treet og bruke det som føring.

På hardt treslag som valnøtt eller kirsebær, eller hvis eggen ofte får skår, kan du legge til en **mikrofas**: noen få drag på den fineste steinen med ryggen hevet 1–2°. Den skaper et lite bånd, en brøkdel av en millimeter bredt, som gjør eggen kraftigere uten å endre hvordan bladet går gjennom snittet.

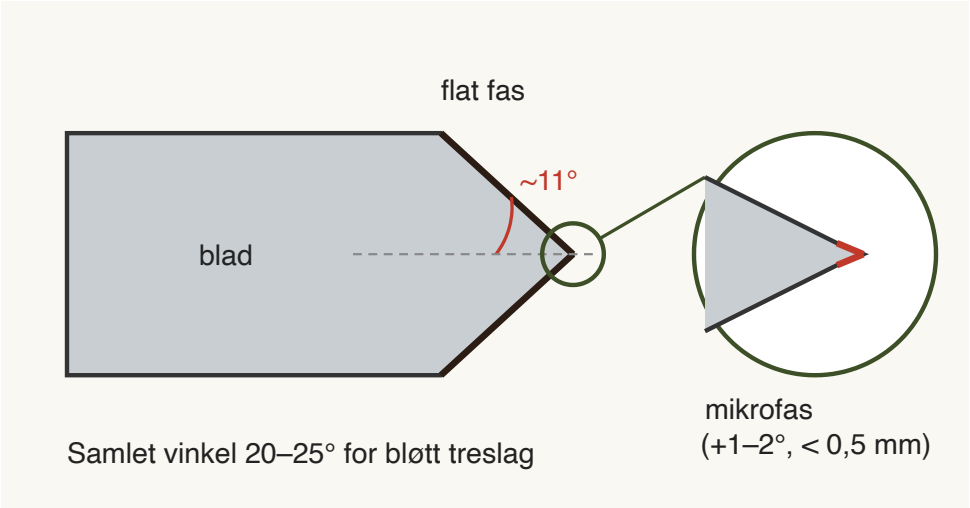

Den lange, flate fasen styrer bladet; den lille mikrofasen styrker eggen på hardt treslag.

Å friske opp eggen på spikkekniven

Nivå: alle · Tid: 5–10 min · Du trenger: en fin slipestein (3000–6000 korn) eller en fin diamantplate, en lærstropp, pussepasta, en klut

Du trenger ikke gå tilbake til den grove steinen hver gang. Hvis eggen bare er sliten, holder det med en fin stein og lærstroppen. Gå bare tilbake til de grove kornene når det er synlige skår.

SLIK GJØR DU

1. Forbered steinen etter type (vannsteiner fuktes, diamantplater brukes med litt vann) og fest den på en fuktig klut slik at den ikke glir.
2. Legg den flate fasen mot steinen: du kjenner at den «setter seg» når både eggen og bakkanten av fasen tar i. Du kan farge fasen med en tusjpenn og gjøre et prøvedrag: forsvinner fargen jevnt, er vinkelen riktig.
3. Gjør 10 lette drag per side, med bladet skjøvet ryggen først, med jevn vinkel og over hele eggens lengde, spissen inkludert.
4. Kjenn etter med fingertuppen på motsatt side, og før fingeren fra ryggen mot eggen og aldri langs eggen: du vil kjenne en liten grat, altså en krøll av metall.
5. Reduser til 5, så 3, så 1 drag per side, vekselvis, til graten knapt kan merkes.

6. Gå over til lærstroppen med pasta: 15–20 drag per side, med bladet **dratt**, altså med eggen etter og ryggen foran. Skyv aldri eggen inn i skinnet, for da skjærer du det opp.
7. Gjør endeveddtesten på en list av lind. Er overflaten blank, er kniven klar.

Hvis du bruker lærstroppen ofte, trenger du sjelden steinen. Mange som skjærer i tre, tar 10 drag på stroppen for hver 20–30 minutter med arbeid, og det holder eggen god i flere dager.

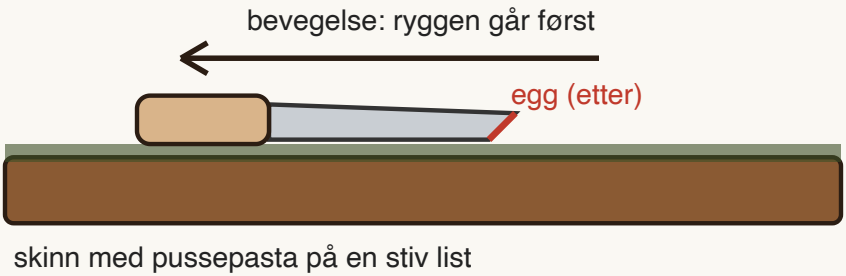

På lærstroppen dras bladet alltid med eggen etter, aldri med eggen foran.

Å ta vare på krokkniven

Nivå: middels · Tid: 10–15 min · Du trenger: en rundstav av tre Ø 15–20 mm, en stripe skinn, lim, pussepasta, fint vannslipepapir (korn 1000 og 2000)

Krokkniven høler ut bollene på skjeer og små fat. Fordi den er buet, kan den ikke slipes på en flat stein: du trenger en rund støtte, som du kan lage på noen minutter.

SLIK GJØR DU

1. Lim en stripe skinn, med den ru siden ut, på halvparten av en 25 cm lang rundstav. På den andre halvparten tvinner du og teiper et ark vannslipepapir med korn 2000.
2. Se på krokkniven: nesten alltid ligger fasen på utsiden av kurven, mens innsiden er flat eller nesten flat. Respekter formen den har; ikke lag en ny.
3. For den ytre fasen legger du den mot papiret på rundstaven og beveger bladet med ryggen først, mens du ruller det litt for å følge kurven fra basen til spissen. Gjør 5–8 drag.
4. For innsiden skyver du den skinnkledde rundstaven inn i kurven og holder den flatt mot innsiden: 5–10 drag, alltid med eggen etter. Dette er bare for å fjerne graten, ikke for å lage en fas.

5. Avslutt på skinnet med pasta, vekselvis utside og innside, 10 drag per side.
6. Test bladet ved å høle ut en liten fordypning i endeveden på en list: den skal etterlate en blank overflate uten linjer.

Bruk papiret med korn 1000 bare hvis det er et lite skår. Er skåret stort eller spissen brukket, er det bedre å be noen erfarne om hjelp: å forme geometrien på en krokkniv om for hånd tar lang tid og er lett å gjøre feil.

Å ta vare på de buede stikkskjærene

Nivå: middels · Tid: 10–15 min · Du trenger: en fin flat stein, en formet stein eller rundstaver med fint slipepapir, foldet eller formet skinn, pussepasta

Små stikkskjær brukes til øyne, bakgrunner i relieff og teksturer. Et stikkskjær med sliten egg knuser fiberen i stedet for å skjære den, og i detaljene merker du det med en gang.

SLIK GJØR DU

1. Legg den ytre fasen mot steinen i riktig vinkel (vanligvis 20–25°). Du ser at den er riktig fordi fasen tar i steinen langs hele lengden.
2. Skyv stikkskjæret fremover og rull det fra den ene vingen til den andre mens det beveger seg, slik at hvert punkt på kurven berører steinen. Gjør 8–10 sakte drag.
3. Kjenn etter graten på innsiden: den skal være jevn langs hele kurven. Mangler den på ett sted, må du arbeide litt mer på det stedet.
4. Fjern graten fra innsiden med en formet stein eller med en rundstav pakket inn i fint papir, holdt **flatt** mot innsiden. To–tre drag er nok.
5. Gå over til skinnet med pasta: utsiden på flatt skinn, rullende; innsiden med skinn foldet over en avrundet kant eller med en skinnkledd rundstav.

6. Test stikkskjæret med et snitt på tvers av fiberen i et stykke lind: sporet skal ha skarpe kanter og blank bunn.

Se på stikkskjæret i profil: eggen skal være rett og vinkelrett på skaftet, med vingene ikke lengre enn midten, eller omvendt. Står vingene lenger fram, arbeid litt mer på vingene mens du ruller.

Å ta vare på V-stikkskjæret

Nivå: avansert · Tid: 15–20 min · Du trenger: en fin flat stein, en tynn kantet stein eller slipepapir på en kantet list, skinn, pussepasta

V-stikkskjæret skjærer pelslinjer, bladårer og omrisset av relieff. Det er det mest ømfintlige verktøyet å slipe: to flate blad som møtes i en rygg, bunnen av V-en.

SLIK GJØR DU

1. Behandle hver vinge som en liten flat stikkel: legg fasen mot steinen og gjør 5–6 drag, og gå så over til den andre vingen med like mange drag og samme trykk.
2. Se på spissen ovenfra: ofte blir det igjen en liten utstikkende «tann» i bunnen av V-en. Rund av utsiden av bunnen lett på steinen, mens du ruller stikkskjæret fra den ene vingen til den andre, til tannen er borte.
3. Fjern den indre graten med en tynn kantet stein eller med fint papir viklet rundt en list med trekantet tverrsnitt, holdt flatt mot hver innside.
4. Avslutt på skinnet, vinge for vinge, og deretter med et V-foldet stykke skinn til innsiden.
5. Test ved å skjære en kurve i lind, på tvers av fiberen: er en av de to kantene på sporet revet, trenger vingen på den siden noen drag til.

De to vingene må forbli like lange. Blir den ene kortere, skjærer V-en skjevt og har en tendens til å gli sidelengs i sporet.

Vedlikehold i det daglige

Når	Hva du gjør
For hver 20–30 minutter med arbeid	10 drag per side på lærstroppen, på verktøyet du bruker.
Ved slutten av en økt	Rengjør bladene for harpiks og støv med en tørr klut; sett dem tilbake i slira eller verktøyrullen av lerret.
Én gang i uken	En svært tynn hinne av mineralolje på deler som ikke er av rustfritt stål, særlig hvis verkstedet er fuktig; tørk av overskuddet.
Når lærstroppen ikke lenger er nok	Fin stein, deretter lærstropp.
Hvis det er et skår eller spissen er brukket	Middels korn (1000), deretter fint, deretter lærstropp. Aldri en rask elektrisk slipemaskin: den overopphetter stålet og ødelegger herdingen.

Tips: la aldri bladene ligge løse i en skuff. De skader hverandre og er farlige å lete etter med hendene. En verktøyrulle av lerret med en lomme til hvert verktøy koster lite, beskytter eggene og viser deg med en gang om noe mangler.

Del to: 10 kontrolløvelser

Øvelsene som følger er korte, gjøres på kapp og lister av lind, og gir ikke gjenstander du kan stille ut. De trener hånden din i tre ferdigheter: å **stoppe** på riktig sted, å **gjenta** det samme snittet i samme dybde og å **føre** bladet langs en buet linje. Gjør én eller to per økt, før det egentlige arbeidet, som oppvarming.

Una sgorbia: serve per gli scavi e per i dettagli che il coltello raggiunge male.

Foto: ha11ok / Pixabay

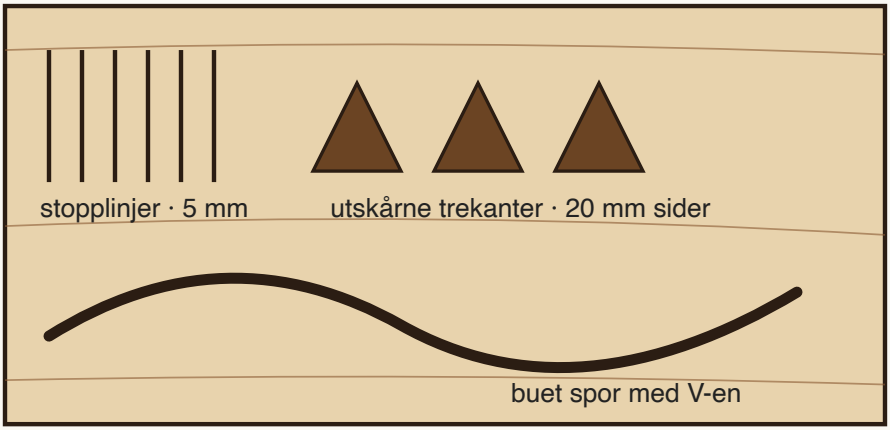

Et lindebrett på 200 × 100 × 20 mm er nok til de første øvelsene: stopplinjer, trekanter og buede spor.

Sikkerhet: under øvelsene fester du brettet til benken med en tvinge eller et anlegg, slik at begge hendene holdes bak bladet. Når du holder listen i hånden, bruk den kuttbeskyttende hansken på hånden som holder, og bruk tommelbeskytter ved snitt med tommelgrep.

Øvelse 1 – Stopplinjer på rad

Nivå: nybegynner · Tid: 15 min · Treslag: lindebrett 200 × 100 × 20 mm · Verktøy: spikkekniv, linjal, blyant

Stoppsnittet er det loddrette snittet som «låser» fiberen og hindrer at rivingen går lenger. Å lage det rett og i jevn dybde er grunnlaget for hver ren detalj.

SLIK GJØR DU

1. Tegn 10 parallelle linjer på 60 mm, med 5 mm mellomrom, på tvers av fiberen.
2. På hver linje setter du spissen av kniven loddrett inn, omtrent 2 mm dypt, og drar den langs linjen i samme dybde.
3. På den ene siden av hver linje tar du med et skrått snitt på 45° av et lite spon som går nøyaktig fram til stoppsnittet.
4. Kontroller: sponet skal løsne av seg selv, uten at fibre blir hengende. Blir det sittende fast, var stoppsnittet ikke dypt nok på det stedet.
5. Gjenta på de øvrige linjene, og sikt mot 10 identiske trinn.

HVA DU TRENER

- Jevn dybde, og en hånd som ikke vandrer bort fra linjen.

Når du kan lage 10 like trinn, gjør du den samme øvelsen med buede linjer.

Øvelse 2 – Utskårne trekanter

Nivå: nybegynner · Tid: 20 min · Treslag: lindebrett · Verktøy: spikkekniv, blyant, linjal

Den utskårne trekanten, tre skrå snitt som møtes i midten, er en liten presisjonstest: er ett av de tre snittene galt, spretter ikke flisen rent ut.

SLIK GJØR DU

1. Tegn 6 likesidede trekanter med 20 mm sider. Merk midten av hver.
2. Sett knivspissen inn i midten, vinklet mot ett hjørne, 3 mm dypt i midten og null i hjørnet. Gjenta mot de to andre hjørnene: dette er de tre delesnittene.
3. Skjær nå, med bladet skrått i omtrent 45°, langs hver side, fra kanten mot midten, til du møter delesnittene.
4. Flisen, som er formet som en pyramide, skal sprette ut hel. Hvis den setter seg imot, ikke dra i den: gå over snittet som ikke nådde bunnen.
5. Sammenlign de seks trekantene: veggene skal ha samme helning og bunnen samme dybde.

HVA DU TRENER

- Å få flere snitt til å møtes i ett nøyaktig punkt, som i øyne og hjørner i relieff.

> Arbeid med lyset fra siden: skyggene viser deg straks hvilken vegg som er brattere.

Øvelse 3 – Fra firkant til åttekant

Nivå: nybegynner · Tid: 25 min · Treslag: lindelist 20 × 20 × 200 mm · Verktøy: spikkekniv, blyant, linjal

Å gjøre en firkantet list om til en regelmessig åttekant trener deg i å lage flate fasetter av lik bredde, parallelle med aksen: kjernen i fasettering.

SLIK GJØR DU

1. På hver side av listen tegner du to parallelle linjer omtrent 6 mm fra kantene. Dette er grensene for de nye fasettene.
2. Med lange snitt i fiberretningen tar du av ett hjørne om gangen, til du når de to linjene. Den nye fasetten skal være flat, ikke rund.
3. Vend listen og gjenta på de tre andre hjørnene.
4. Mål de åtte flatene: de skal hver være omtrent 8 mm brede. Rett de bredeste med tynne spon.
5. Se på listen fra enden: den skal se ut som en regelmessig åttekant.

HVA DU TRENER

- Lange, flate snitt og kontroll over bladvinkelen.

For en vanskeligere øvelse går du fra 8 til 16 fasetter på samme list.

Øvelse 4 – Gjennomsiktige spon

Nivå: nybegynner · Tid: 10 min · Treslag: lindelist 20 × 30 × 200 mm · Verktøy: en godt slipt spikkekniv, kuttbeskyttende hanske, tommelbeskytter

Å ta av et tykt spon er lett; å ta av et som er tynt som silkepapir, helt og langt, krever kontroll. Det er nøyaktig det snittet du bruker i finpussen.

SLIK GJØR DU

1. Hold listen i den hanskekledde hånden og legg tommelen på den samme hånden, med beskytteren på, mot bakkanten av bladet: tommelen skyver, og knivhånden styrer.
2. Med et tommelgrep, altså ved å svinge bladet drevet av tommelen, tar du av et spon på 3–4 cm og omtrent 0,2–0,3 mm tykkelse.
3. Hold sponet mot lyset: er det gjennomsiktig og av jevn tykkelse, var vinkelen konstant.
4. Ta 20 spon på rad på samme flate, og prøv å etterlate en glatt, blank overflate uten merker fra start og slutt.

HVA DU TRENER

- Å bedømme kraften din og bladets angrepsvinkel.

Hvis sponet stadig brekker, er bladet vippet for mye eller eggen sliten: gå tilbake til lærstroppen.

Øvelse 5 – Det buede sporet med V-stikkskjæret

Nivå: middels · Tid: 20 min · Treslag: lindebrett festet til benken · Verktøy: 6 mm V-stikkskjær, blyant

Å følge en kurve med V-en i jevn dybde forbereder deg på bladårer, omriss i relieff og pelslinjer.

SLIK GJØR DU

1. Tegn en bølge på 20 cm med minst tre kurver.
2. Hold stikkskjæret med den ene hånden som skyver og den andre som bremser, hvilende mot figuren. Bremsehånden gir deg kontroll; skyvehånden bare kraften.
3. Skjær et spor på omtrent 2 mm dybde. Når kurven skifter retning i forhold til fiberen, stopper du og begynner på nytt fra motsatt side, slik at du alltid arbeider med fiberen.
4. Se på de to kantene av sporet: den ene av dem vil ha en tendens til å rive i kurvene. Det er der du må bytte retning.
5. Gjenta med en sirkel på 60 mm i diameter.

HVA DU TRENER

- Kontroll med begge hender og å lese fiberen når kurven svinger.

> Sirkelen er den ærligste testen: den tvinger deg til å bytte retning fire ganger.

Øvelse 6 – Den uthulte sirkelen

Nivå: middels · Tid: 20 min · Treslag: lindebrett · Verktøy: spikkekniv, lite buet stikkskjær 6–8 mm, passer eller en mynt

Å høle ut en liten rund fordypning med skarp kant er øvelsen som kommer før øyne, knapper og små boller.

SLIK GJØR DU

1. Tegn 4 sirkler med 20 mm diameter.
2. Med kniven lager du et loddrett stoppsnitt hele veien rundt sirkelen, 2 mm dypt.
3. Med det buede stikkskjæret høler du ut fra midten mot kanten, i fiberretningen, og tar av litt tre om gangen.
4. Arbeid i «kvartaler»: to kvartaler høles ut i én retning, de to andre i motsatt retning.
5. Avslutt med tynne spon til du har en jevn bunn, 3 mm dyp i midten, og en skarp kant uten trinn.

HVA DU TRENER

- Å høle ut uten å gå forbi stoppsnittet, og å lese fiberen i de fire kvadrantene.

Hvis kanten smuldrer, var stoppsnittet for grunt, eller stikkskjæret brukte kanten som vektstang.

Øvelse 7 – Fra kube til kule

Nivå: middels · Tid: 40 min · Treslag: lindekube 30 × 30 × 30 mm · Verktøy: spikkekniv, blyant, kuttbeskyttende hanske

En kule har ingen «forside»: hver feil i symmetrien viser seg fra alle sider. Det er den perfekte øvelsen for å trene øyet og hånden sammen.

SLIK GJØR DU

1. På hver flate av kuben tegner du en sirkel som berører alle fire sidene.
2. Ta av kubens 8 hjørner med flate snitt, til du har et legeme med trekantede og firkantede flater.
3. Ta av de nye kantene, igjen med små, flate snitt. Hver runde med kanter bringer formen nærmere en kule.
4. Kontroller ofte ved å dreie kulen mellom fingrene og se på den mot lyset: flate partier eller kuler viser seg i omrisset.
5. Avslutt med svært tynne spon, til overflaten består av små, regelmessige fasetter.

HVA DU TRENER

- Symmetri i tre dimensjoner, og små, kontrollerte snitt på en figur som holdes i hånden.

På en så liten figur er fingrene veldig nær bladet: bruk alltid hansken og gjør bare korte snitt med tommelgrep og beskyttet tommel.

Øvelse 8 – Veggen på 4 mm

Nivå: middels · Tid: 30 min · Treslag: lindeblokk 60 × 40 × 25 mm · Verktøy: krokkniv eller buet stikkskjær, skyvelære eller fjærpasser, blyant

Bollene på skjeer og små fat trenger vegger med jevn tykkelse. Denne øvelsen lærer deg å høle ut mens du «kjenner» tykkelsen.

SLIK GJØR DU

1. Tegn en oval på 50 × 30 mm på den største flaten av blokken og merk en kant på 4 mm på innsiden.
2. Høl ut innsiden av ovalen til en dybde på omtrent 15 mm, og arbeid fra kanten mot midten.
3. Rund av utsiden under ovalen, slik at den følger formen på innsiden.
4. Mål tykkelsen på minst 8 steder med skyvelære, eller ved å holde veggen mellom tommel og pekefinger mot lyset. Målet er 4 mm overalt, pluss minus 1 mm.
5. Rett de tykkeste stedene med tynne spon, fra innsiden eller utsiden.

HVA DU TRENER

- Å kontrollere tykkelsen, ikke bare formen.

En tynn, jevn vegg gjør bollen lettere og mindre utsatt for å sprekke når den tørker.

Øvelse 9 – Tvillingene

Nivå: middels · Tid: 45 min · Treslag: 2 lindelister 20 × 20 × 80 mm · Verktøy: spikkekniv, skyvelære, blyant, kartong

Å skjære to identiske figurer er den mest direkte måten å trene gjentakelse på: du får bruk for det til to ører, to poter, to øyne.

SLIK GJØR DU

1. Klipp ut en sjablong i kartong i form av en kjegle på 80 mm høyde og høyst 18 mm bredde.
2. Tegn den på to tilstøtende sider av begge listene.
3. Skjær den første kjeglen halvveis, og bring så den andre til samme punkt. Veksle alltid.
4. Hvert 10. minutt måler du tre faste punkter (base, hals, hode) på begge figurene med skyvelæren og noterer målene.
5. På slutten setter du de to kjeglene side ved side og ser på dem mot lyset: forskjellen skal ikke overstige 1 mm.

HVA DU TRENER

- Å arbeide parallelt, og å måle i stedet for å gå «på øyemål».

Trikset med å arbeide på figurene vekselvis gjelder også for de to sidene av en flate: ferdigstill aldri den ene siden før du har begynt på den andre.

Øvelse 10 – Dine egne initialer skåret ut

Nivå: middels · Tid: 30 min · Treslag: lindebrett · Verktøy: spikkekniv, 3–6 mm V-stikkskjær, blyant, linjal

Bokstaver tilgir ingenting: alle vet hvordan en «M» skal se ut. Å skjære dine egne initialer, 25 mm høye, forbereder deg på prosjektet med navneskilt og lærer deg å signere figurene dine.

SLIK GJØR DU

1. Tegn initialene dine i enkle blokkbokstaver, 25 mm høye, med streker på omtrent 3 mm bredde.
2. Skjær de rette strekene med V-en, i fiberretningen, 1,5 mm dypt.
3. På kurvene arbeider du i korte strekk og bytter retning når fiberen går imot deg.
4. Der to streker møtes, avslutter du med kniven: to små skrå snitt gir hjørnet et skarpt preg.
5. Gjenta de samme initialene 12 mm høye: den lille målestokken er den egentlige kontrolltesten.

HVA DU TRENER

- Presisjon på former øyet ditt kjenner godt, skarpe overganger, og å signere figurene dine.

Signer arbeidene dine under basen med initialene og årstallet. Det er en liten gest som gjør figurene til dine.

Slik bruker du øvelsene

Hvis problemet ditt er …	De mest nyttige øvelsene
Snitt som går forbi punktet du hadde tenkt	1, 2, 6
Avrundede eller bølgete flater	3, 4
Ustø buede linjer	5, 10
Skjeve figurer	7, 9
Boller som er for tykke eller ujevne	8

Gjenta hver øvelse minst tre ganger, med noen dagers mellomrom. Ta vare på øvelsesbrettene med datoen skrevet med blyant: de er det mest ærlige målet på framgangen din.

Å rette vanlige feil

Alle som skjærer i tre, gjør feil, alltid, selv etter mange år. Forskjellen er at en erfaren utskjærer ser feilen i tide og vet hvordan den kan rettes uten å ødelegge figuren. I dette kapitlet finner du feilene du møter oftest: revet fiber, et snitt som går for dypt, en liten sprekk, en splint som flyr av, en bulk og en figur som ikke er symmetrisk. For hver av dem ser du hvorfor det skjer, hvordan du retter det og hvordan du unngår det neste gang.

> **Tips:** når noe går galt, er den første regelen å **stoppe**. Legg kniven fra deg, se rolig på figuren og spør deg selv om feilen kan innlemmes i formen. Mange figurer blir ikke ødelagt av den første feilen, men av det forhastede forsøket på å viske den ut.

Å forstå fiberretningen: med og mot

Nesten all riving skjer av samme grunn: bladet skjærer *mot* fiberen. Tenk deg treets fibre som et knippe strå som aldri går helt parallelt med overflaten. Hvis bladet går inn og «renner nedover» langs fibrene, skjærer det dem rent. Hvis bladet derimot «går oppover» mot fibrene, løfter det dem som sidene i en bok som er åpnet feil vei, og rivingen løper videre under overflaten.

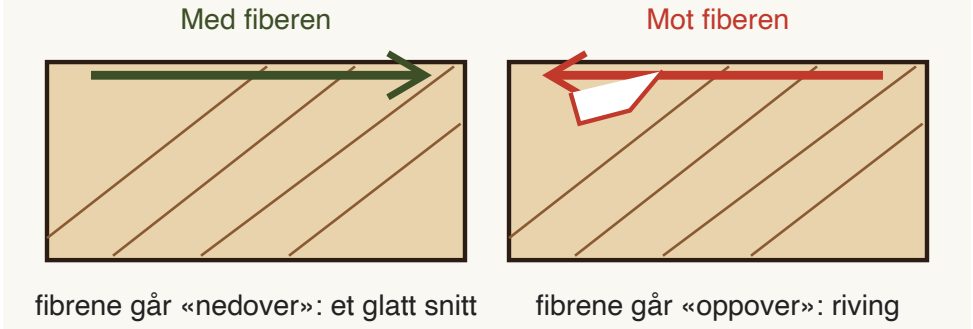

De skrå linjene er fibrene. På samme overflate avgjør snittretningen om resultatet blir glatt eller revet.

Revet fiber

Hvor vanlig: svært · Tid til retting: 5–20 min · Verktøy: skarp spikkekniv, blyant

Det typiske tegnet er en ru, matt overflate med små oppreiste skjell, eller en splint som åpner seg foran bladet. Det skjer særlig i kurver, der fiberen skifter retning i forhold til overflaten.

SLIK RETTER DU DET

1. Stopp ved det første tegnet på motstand eller «knasing»: riving begynner nesten alltid slik.
2. Vend figuren og ta fatt i det samme området fra motsatt side. Ofte gir dette alene et glatt snitt.
3. Hvis rivingen allerede har skjedd, fjerner du det skadde området med svært tynne spon, alltid i fiberretningen, til overflaten er blank igjen. Arbeid fra kantene mot midten av rivingen.
4. Er rivingen dyp, lager du først et stoppsnitt rett bortenfor den, for å hindre at den går lenger, og så rydder du opp.
5. I områder der fiberen stadig skifter (rundt kvister, i trange kurver) bruker du et **trekkende snitt**: i stedet for å skyve rett fram, glir du bladet sidelengs mens det beveger seg, som om du skar brød. Snittet blir mykere.

SLIK FOREBYGGER DU DET

- Tegn små piler med blyant på den grove figuren, som peker i den «gode» retningen for hvert område.
- Friske opp eggen på lærstroppen: et slitt blad river selv når det skjærer med fiberen.
- I finpussen tar du av tynne spon. Jo tykkere sponet er, desto mer har fiberen en tendens til å spalte seg foran bladet.

I bløtt, fibrig treslag som osp er riving hyppigere enn i lind. Osp trenger et enda skarpere blad og enda tynnere spon.

Et snitt som er for dypt

Hvor vanlig: ofte · Tid til retting: 10–30 min · Verktøy: spikkekniv, blyant

En stopplinje som løper forbi omrisset, et spor dypere enn planlagt, en fasett som graver seg for langt inn i kinnet på dyret. Det er den mest fryktede feilen, men nesten alltid kan den innlemmes.

SLIK RETTER DU DET

1. Mål hvor dypt det gale merket er. Er det mindre enn 1 mm, er det vanligvis nok å senke overflaten rundt det litt.
2. Tegn med blyant en overgangssone som er minst 4–5 ganger så bred som merkets dybde. For et merke på 1 mm er overgangssonen 4–5 mm på hver side.
3. Senk denne sonen med tynne spon, og «jevn ut» fra ytterkanten mot merket, til merket forsvinner i en myk, jevn fordypning.
4. Er merket for dypt til å forsvinne, gjør du det til en del av formen: en fold i pelsen, en fold i klærne, en ekstra åre i bladet.
5. Bare som siste utvei, på dekorative gjenstander, kan du fylle et lite skår med en pasta av fint sagmugg fra samme treslag og vannfast trelim. Det vil synes litt under oljen, så gjør det bare der det ikke kan ses.

SLIK FOREBYGGER DU DET

- Lag stoppsnitt i to eller tre lette drag i stedet for ett tungt.
- La det alltid stå igjen 1–2 mm margin til det endelige omrisset til formen er avklart.
- Hvil styrehånden mot figuren: bladet stopper tidligere fordi hånden virker som en brems.

Gjenstander som skal komme i kontakt med mat, som skjeer, må aldri fylles med fyllmasse eller pasta: rett dem bare ved å ta bort tre.

En liten sprekk

Hvor vanlig: middels · Tid til retting: 15 min + tørking · Verktøy: kniv, vannfast trelim, en sprøyte uten nål eller en tannpirker, en lett tvinge

Sprekker oppstår nesten alltid fordi treet mister fuktighet for raskt: et stykke grønt treverk som er latt ligge i sola eller ved en radiator, en ubeskyttet ende av en stamme, en marg som er blitt igjen i figuren.

SLIK RETTER DU DET

1. Se på hvor sprekken er. Går den på tvers av bollen på en skje eller gjennom et tynt sted som er utsatt for belastning, er figuren ikke lenger trygg å bruke: behold den som dekorasjon eller som øvingsstykke.
2. Hvis sprekken er liten og på en dekorativ del, åpner du den bare litt med et tynt blad, uten å tvinge, og arbeider en tynn hinne av trelim inn med en sprøyte uten nål eller en tannpirker.
3. Lukk den med en lett tvinge eller et gummibånd, tørk av overskuddet av lim med en fuktig klut med en gang og la den tørke i minst 12 timer.
4. Rydd opp i linjen med et tynt spon.
5. Sitter sprekken i enden av en grov figur, er den enkleste løsningen ofte å kutte av 1–2 cm bortenfor enden av sprekken.

SLIK FOREBYGGER DU DET

- La margen, altså midten av grenen eller stammen, ligge utenfor: det er punktet sprekker starter fra.
- Tørk figurer skåret i grønt treverk sakte: i en papirpose, unna sol og varme, i noen dager, mens du snur dem av og til.
- Beskytt endene på grove figurer med en hinne av voks eller fortynnet trelim.

En svært fin sprekk som dukker opp på overflaten av tørket treverk lukker seg noen ganger av seg selv når fuktigheten har satt seg. Vent noen dager før du griper inn.

En splint som flyr av

Hvor vanlig: middels · Tid til retting: 10 min + tørking · Verktøy: vannfast trelim, malertape, kniv

Spissen på et øre, halen på en liten fugl, et hjørne av relieffet: tynne deler med kort fiber løsner lett. Hvis du finner biten, kan du nesten alltid sette den tilbake.

SLIK RETTER DU DET

1. Let etter splinten med en gang, før den havner blant sponene. Ikke rengjør eller trim de to flatene: de må passe sammen.
2. Smør en svært tynn hinne av lim på den ene av de to delene.
3. Sett splinten tilbake på plass, trykk i noen sekunder og hold den med en stripe malertape.
4. La den tørke i minst 4 timer, helst over natten, før du skjærer på det stedet.
5. Gå over området igjen med svært tynne snitt, i fiberretningen, og fjern limet som har presset seg ut: lim under oljen blir værende lyst og synes.

SLIK FOREBYGGER DU DET

- Plasser figuren i blokken slik at tynne deler (ører, haler, nebb) har fiberen langs lengderetningen.
- La tynne deler være tykkere til slutt, og ferdigstill dem sist.

> Hvis splinten er tapt, tegner du detaljen om litt kortere eller mer avrundet. Ofte vil ingen merke det.

Bulker og knuste fibre

Hvor vanlig: middels · Tid til retting: 10 min · Verktøy: en fuktig bomullsklut, et strykejern eller en lunken loddekolbespiss (bare voksne), fint sandpapir

En figur som er falt i gulvet, merket etter en tvinge, et tommelavtrykk som er blitt igjen under trykk på bløtt treslag: fiberen er ikke skåret, bare presset sammen. Damp kan få den til å heve seg igjen.

SLIK RETTER DU DET

1. Sett en dråpe vann på bulken og vent et minutt: på lette bulker er dette noen ganger nok.
2. Hvis ikke, legg en knapt fuktig bomullsklut over og trykk i 2–3 sekunder med spissen av et varmt strykejern. Dampen får fiberen til å svelle.
3. Gjenta 2–3 ganger, og la det tørke mellom hver gang.
4. Når treet er tørt, vil den hevede fiberen være ru: gå over den med et tynt spon eller fint sandpapir.

SLIK FOREBYGGER DU DET

- Legg et lite stykke skinn eller kork mellom tvingen og figuren.
- Arbeid over en myk matte, slik at figurer som faller, får mindre bulker.

Metoden virker bare på bart treverk: er det allerede olje eller lakk der, trekker ikke vannet inn. Damp virker ikke på snitt: et snitt må

alltid rettes ved å ta bort tre.

Sikkerhet: strykejernet og spissen på en loddekolbe er varme, og damp brenner. Arbeid med figuren hvilende på benken, aldri holdt i hånden under jernet. Ikke bruk denne metoden hvis det står filler eller beholdere med oljer og løsemidler åpne i verkstedet.

Symmetri

Symmetri er den mest «stille» feilen: den hopper ikke i øynene mens du arbeider, fordi du alltid ser på én side om gangen, men den oppdages umiddelbart når figuren er ferdig og du ser på den forfra. En bjørn med det ene øret høyere, en skje med bollen skråstilt til den ene siden, to øyne som ser i ulike retninger.

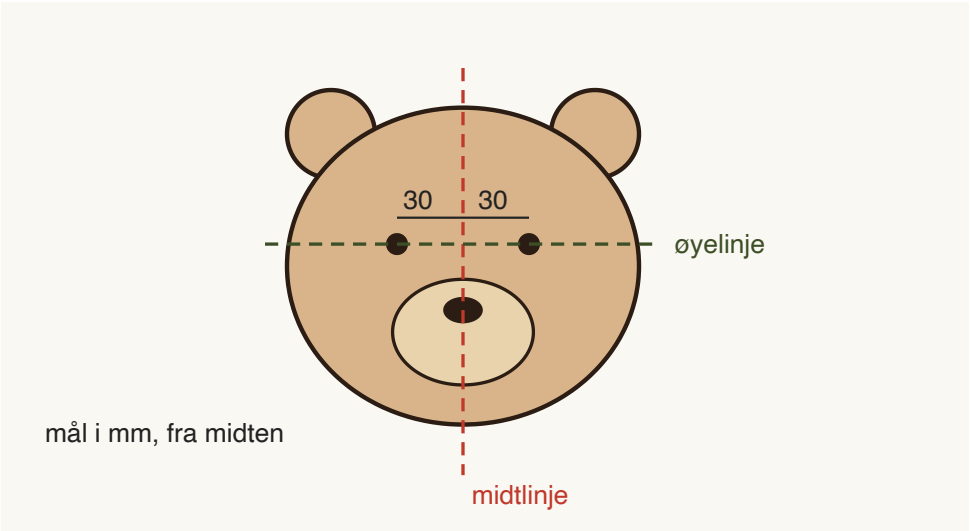

Tegn midtlinjen og øyelinjen om igjen hver gang et snitt visker dem ut. Ta alltid mål fra midten.

Å få symmetrien tilbake

Hvor vanlig: svært · Tid til retting: 15–40 min · Verktøy: blyant, bøyelig linjal, skyvelære eller passer, kartong

Hemmeligheten bak symmetri er ikke å ha et perfekt øye: det er å måle fra midten og tegne opp hjelpelinjene dine ofte.

SLIK RETTER DU DET

1. Tegn midtlinjen om igjen over hele figuren: forside, topp, bakside og undersiden. Er den visket ut, finner du den igjen ved å måle bredden på tre steder og merke halvveispunktet.
2. Tegn de vannrette linjene for de viktige punktene: øyne, nese, basen på ørene, kanten på bollen.
3. Mål med passer eller skyvelære avstanden fra midten til hver detalj på begge sider og skriv den med blyant ved siden av.
4. Avgjør hvilken av de to sidene som er «riktig», vanligvis den minste, fordi du kan ta bort tre, men ikke legge til.
5. Bring den største siden til målet på den andre med tynne spon, og kontroller for hvert par snitt.
6. For profiler (omrisset av en bolle, kurven på en rygg) skjærer du ut en sjablong i kartong fra den riktige

siden, snur den og legger den mot den andre siden: forskjellene viser seg med en gang.

7. Gjenta motlysblikket og speiltrikset fra kapittel 2.

SLIK FOREBYGGER DU DET

- Ferdigstill aldri den ene siden før du har arbeidet den andre til samme punkt.
- Tegn midtlinjen om igjen hver gang den forsvinner under snittene.
- Drei figuren ofte og se på den ovenfra og nedenfra, ikke bare forfra.

Perfekt symmetri finnes ikke i naturen, og et dyr med hodet svakt vridd ser ofte mer levende ut. Men en liten bevisst asymmetri er noe annet enn en feil: bestem den selv; overlat den ikke til tilfeldighetene.

Hurtigtabell for retting

Feil	Mest sannsynlige årsak	Rask retting
Lugg overflate, skjell	Skjæring mot fiberen, eller en sliten egg	Lærstropp, deretter tynne spon fra motsatt side
Trinn mellom to snitt	Snitt som ikke møtes	Et stoppsnitt i hjørnet og et rent spon
«Trappetrinn»-merker langs en fasett	Bladet som stopper og starter på nytt	Ett langt, sammenhengende snitt

Feil	Mest sannsynlige årsak	Rask retting
Ødelagt bunn i en fordypning	Stikkskjæret bruker kanten som vektstang	Et mindre stikkskjær, korte spon
Smuldret kant i et snitt i endeved	Skjæring på tvers av fiberen uten støtte	Skjær fra kantene mot midten
Lyse flekker etter oljing	Lim som er blitt igjen på overflaten	Fjern med et spon og olje på nytt

> **Sikkerhet:** når du retter en feil, er det en tendens til å presse på: figuren er nesten ferdig og du vil skynde deg. Skift aldri grep for å «nå bedre» hvis det nye grepet setter fingrene foran bladet. Sikre figuren med en polstret tvinge eller bytt verktøy, men gi aldri opp den trygge stillingen.

Feil er tross alt materialet du lærer av. Hvis du fører figurdagboken, noter ved siden av hver feil rettemiddelet du brukte: etter noen måneder vil du oppdage at det er noen feil du ikke lenger gjør. I neste kapittel går vi inn i detaljenes verden.

Detaljene: øyne, nese, skjegg, fjær, pels

Detaljene er det som får en figur til å «snakke». En bjørn uten øyne er en trekloss; med to små, velgjorte snitt blir den et vesen som ser tilbake på deg. Men detaljene er også den mest risikable delen: de arbeides på til slutt, når figuren allerede har tatt timer, med små blad svært nær fingrene. Derfor finnes det én gylden regel: **prøv først på et kapp av samme treslag**, så på figuren.

Occhi, naso e bocca: pochi tagli precisi danno espressione a tutto il pezzo.

Foto: Antranias / Pixabay

Tre prinsipper før du begynner

1. **Form før detalj.** Et øye hviler på et volum. Hvis kinnet og øyehulen ikke er modellert, ser øyet ut som om det er tegnet oppå. Først forbereder du fordypningen, så skjærer du øyet.
2. **Helhet.** Alle detaljene på samme figur må ha det samme «språket»: er øynene enkle og geometriske, kan ikke pelsen være hyperrealistisk. Velg en stil og hold deg til den.
3. **Mindre er mer.** En detalj gir rom for fantasien. Ti velplasserte pelslinjer sier «pels» bedre enn to hundre tilfeldige.

> **Sikkerhet:** til detaljer bruker du bare korte snitt, kontrollert med tommelen som støtte eller med styrehånden hvilende mot figuren. Fest små figurer til et brett med en tvinge, eller hold dem med kuttbeskyttende hanske på. Hold aldri en liten figur i et «knipegrep» mellom fingrene foran knivspissen. Arbeid i godt lys fra siden, og stopp så snart øynene kjennes slitne.

Øynene

Øynene er den viktigste detaljen på en figur. De ses først, og de avgjør uttrykket. Før du skjærer dem, merker du **øyelinjen** og **midtlinjen** med blyant (kapittel 4), og så måler du fra midten. På de fleste dyr og i figurer med enkel stil sitter øynene

halvveis opp på hodet, ikke høyt oppe slik vi instinktivt tegner dem.

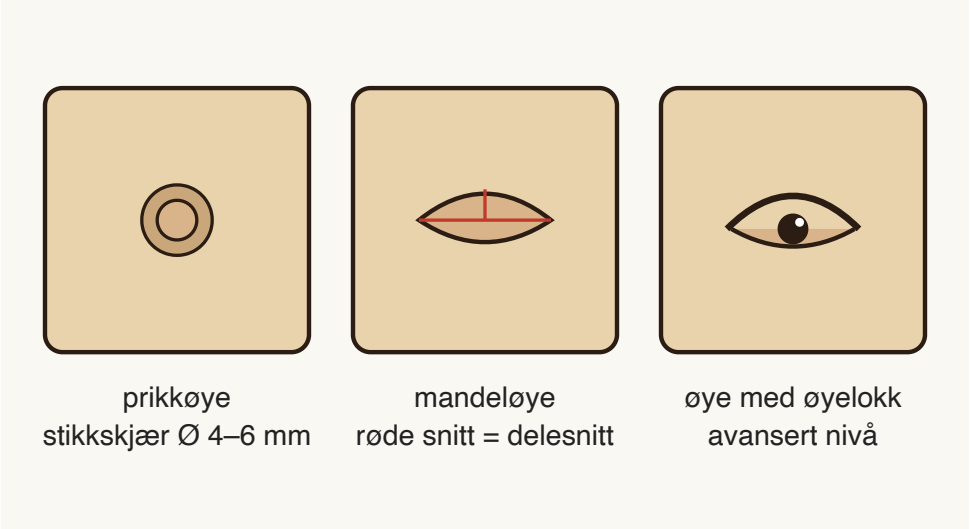

Tre måter å lage et øye på, fra det enkleste til det mest uttrykksfulle. De røde linjene viser delesnittene i mandeløyet.

Prikkøyet med stikkskjær

Nivå: nybegynner · Tid: 10 min per par · Verktøy: et lite, sterkt buet stikkskjær (Ø 4–6 mm) eller et øyestempel, kniv, blyant

Dette er det enkleste øyet og det som passer best til små, stiliserte figurer: små fugler, ugler, små bjørner. En liten hevet skive med en skarp kant rundt.

SLIK GJØR DU

1. Merk de to sentrene på øyelinjen, med samme avstand fra midtlinjen.
2. Sett stikkskjæret rett opp på sentrum, med hulen vendt mot øyet, og drei det forsiktig, med bare lett trykk: du får en inngravert sirkel på omtrent 1 mm dybde.
3. Med knivspissen, vinklet utover, tar du en tynn ring av tre rundt sirkelen, slik at skiven står i relieff.
4. Rund bare av overflaten på skiven med to–tre berøringer med spissen.
5. Gjenta for det andre øyet og sammenlign: samme høyde, samme diameter, samme dybde.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å presse stikkskjæret for hardt: skiven spalter seg langs fiberen. To lette omdreininger er bedre enn én kraftig.

Det fungerer svært godt på lind og or. På valnøtt eller kirsebær må stikkskjæret være helt skarpt, ellers smuldrer kanten.

Mandeløyet med tre snitt

Nivå: middels · Tid: 15 min per par · Verktøy: spikkekniv med fin spiss, blyant

Mandeløyet lages med kniven alene og fungerer på menneskefigurer, nisser og dyr med rolig blikk. To små utskårne trekanter danner skyggen av øyelokkene.

SLIK GJØR DU

1. Tegn en mandelform på 6–10 mm lengde, avhengig av hodets størrelse, med det indre punktet litt lavere enn det ytre.
2. Lag delesnittene: sett knivspissen inn i midten av øyet og skjær mot det indre hjørnet, så mot det ytre hjørnet, omtrent 1 mm dypt i midten og null i hjørnene.
3. Legg til et lite loddrett snitt fra midten mot det øvre øyelokket.
4. Med bladet skrått tar du ut en liten trekant over midtlinjen, fra øyelokket mot delesnittet: dette er skyggen av det øvre øyelokket.
5. Ta ut en mindre, flatere trekant nedenfor: det nedre øyelokket.
6. Formen på øyet blir stående igjen i relieff i midten. Rund den bare av med spissen.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å lage trekantene for dype: øyet ser ut som et hull. 0,5–1 mm er nok.
- Å sette de indre hjørnene for nær hverandre: blikket blir skjelende. La det være minst én øyebredde mellom øynene.

En liten mørk malingsprikk i midten, lagt til på slutten (kapittel 10), gjør blikket mye mer levende.

Nesen og snuten

Nesen på et dyr og nesen på en nisse

Nivå: nybegynner–middels · Tid: 15 min · Verktøy: spikkekniv, liten 3 mm V-stikkskjær, blyant

Nesen er det mest fremtredende punktet i ansiktet og den som får flest slag. Den bør stå igjen kraftig og ferdigstilles sist, etter øyne og kinn.

SLIK GJØR DU

1. **Dyr (bjørn, hund, pinnsvin).** Tegn en avrundet trekant øverst på snuten, 6–10 mm bred. Lag et stoppsnitt langs omrisset, 1 mm dypt, og senk snuten litt rundt det med tynne spon, slik at nesen står i relieff.
2. Rund av kantene på nesen med berøringer med spissen, og skjær en liten loddrett linje under nesen, ned til munnen, med 3 mm V-stikkskjæret.
3. Til neseborene lager du to små koniske hull med knivspissen, drevet forsiktig, 1 mm dype.
4. **Nisse og menneskefigurer.** Dråpenesen lages ved å la et volum stå igjen under øyelinjen, og så skille det fra kinnene med to buede stoppsnitt og senke kinnene.
5. Rund av nesespissen med svært tynne spon, og arbeid fra topp til bunn.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å skjære nesen for tidlig: den brekker under de andre snittene.
- Å gjøre nesen smal ved basen: den korte fiberen løsner.

På dyresnuter gir litt fyldige kinn på hver side av nesen straks et vennlig uttrykk: senk litt, ikke alt.

Skjegg og hår

Skjegg og hår lages i **lokker**, ikke i enkeltstrå. Først deler du massen inn i store bølgede grupper, så hver gruppe i to eller tre lokker, og først til slutt legger du til noen få fine linjer. Det er det samme prinsippet som for tekstur: fra stort til smått.

Nissens skjegg i lokker

Nivå: middels · Tid: 30–45 min · Verktøy: spikkekniv, buet stikkskjær 6–8 mm, 3 mm V-stikkskjær, blyant

Et godt laget skjegg gir bevegelse til en ellers statisk figur. Trikset er å veksle mellom høye lokker og lave lokker, med bølger som alle flyter i samme retning.

SLIK GJØR DU

1. Tegn omrisset av skjegget og, inni det, 4–6 store lokker i form av en lang «S», som begynner under nesen og løper nedover mot spissen.
2. Med det buede stikkskjæret høler du lett ut sporet mellom den ene lokken og den neste, 1,5–2 mm dypt, alltid fra topp til bunn.
3. Rund av hver lokk med kniven, slik at lokkene ser ut som myke «rør» og ikke flate bånd.
4. Del hver lokk i to eller tre tynnere lokker med 3 mm V-stikkskjæret, ganske grunt.
5. Legg til bare noen få svært fine linjer med knivspissen på de mest synlige lokkene.
6. Ved spissen av skjegget avslutter du lokkene ujevnt: noen lengre, noen kortere.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Lokker som alle er like og parallelle: de ser ut som en kam.

- For dype spor nær munnen: de svekker nesen og barten.

De samme reglene gjelder for hår, for manen på en hest og for halen på et ekorn.

Fjær

Overlappende fjær på vingen

Nivå: middels · Tid: 30 min per vinge · Verktøy: spikkekniv, 3 mm V-stikkskjær, blyant

Fjærene på en liten fugl overlapper som takstein: hver av dem dekker basen på den neste. Å forstå dette er nok til å gjøre dem overbevisende.

SLIK GJØR DU

1. Tegn vingen som en langstrakt dråpe og del den inn i tre bånd: små fjær nær skulderen, middels fjær i midten, lange svingfjær ytterst.
2. Lag et stoppsnitt langs omrisset av vingen og senk kroppen rundt den med 1 mm, slik at vingen står fram.
3. Tegn alle fjærene: små og avrundede nær skulderen, middels i midten, 4–6 lange svingfjær ytterst. Den frie kanten på hver fjær peker mot halen.
4. Med start ved skulderen lager du et stoppsnitt langs den frie kanten på hver fjær og senker fjæren under den med 0,5 mm. Arbeid rad etter rad mot vingespissen: «takstein»-effekten viser seg, med hver fjær som dekker basen på den neste.
5. Med 3 mm V-stikkskjæret skjærer du lett fjærskaftet, altså den midtre stilken, på de lange fjærene alene.

6. Legg til bare noen få tynne skrålinjer på de største fjærene, som går fra fjærskaftet mot kanten.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å gjøre alle fjærene like store: vingen blir et sjakkbrett.
- Å overlappe feil vei, med fjærene nær halen oppå dem nær skulderen: vingen ser «bustete» ut baklengs.

På brystet bruker du små skjellignende fjær laget med et 4 mm buet stikkskjær som trykkes inn og dreies: en rask måte å antyde dem på uten å skjære hver enkelt.

Pels

Pels følger formen på kroppen slik vann følger terrenget. Før du skjærer den, tegner du piler på figuren som viser pelsens retning: fra nesen mot pannen og kinnene, fra nakken mot ryggen, nedover bena mot tærne. Pelsen «svinger» rundt skuldrene og hoftene.

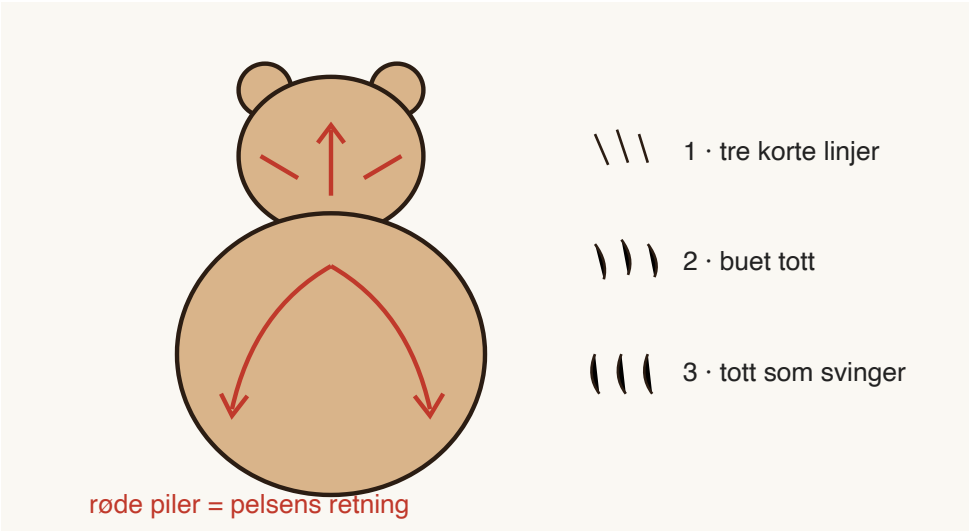

Tegn først pilene for pelsens retning, og skjær så grupper på tre linjer som følger pilene.

Pels i totter med V-stikkskjæret

Nivå: middels · Tid: 45–60 min på en bjørn på 9 cm høyde · Verktøy: 3 mm V-stikkskjær, spikkekniv, blyant

Pels i totter gir varme og bevegelse til et dyr uten å gjøre det «piggete». Den arbeides i grupper på tre linjer, aldri i sammenhengende striper.

SLIK GJØR DU

1. Tegn pilene for pelsens retning over hele dyret.
2. Begynn med de minst synlige områdene (ryggen, under potene) for å varme opp hånden.
3. Skjær en første tott på tre linjer på 4–6 mm lengde, svakt buede og sammenløpende ved basen, 0,5–1 mm dype. Arbeid alltid med fiberen: der fiberen går imot deg, snur du figuren og skjærer totten fra den andre enden.
4. Den neste totten starter fra spissen av den første, forskjøvet med en halv tott, som takstein på et tak.
5. Når du nærmer deg snuten, gjør du tottene kortere (2–3 mm); på skuldrene og hoftene lengre og mer buede.
6. La snuten, innsiden av ørene og potesålene være uten pels: kontrasten mellom glatt og strukturert gjør pelsen lettere å lese.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Linjer som alle er parallelle og like lange: det ser ut som ribbestrikk.
- Pels overalt: figuren mister formen sin. La alltid noen få områder være glatte.

På en figur som skal oljes, tester du på et kapp: oljen gjør sporene mørkere og får pelsen til å skille seg ut. Noen ganger er halvparten av linjene nok.

Tabell over verktøy til detaljer

Detalj	Hovedverktøy	Omtrentlig dybde
Prikkøye	Sterkt buet stikkskjær Ø 4–6 mm	1 mm
Mandeløye	Kniv med fin spiss	0,5–1 mm
Nese, nesebor	Kniv, 3 mm V-stikkskjær	1 mm
Skjegg og hår	Buet stikkskjær 6–8 mm, 3 mm V-stikkskjær	1,5–2 mm mellom lokkene
Fjær	Kniv, 3 mm V-stikkskjær	0,5 mm per «takstein»
Pels	3 mm V-stikkskjær	0,5–1 mm

Tips: ha et «detaljbrett» av lind på 150 × 100 mm der du prøver hver detalj før du gjør den på figuren. Etter hvert blir det en liten personlig katalog du kan slå opp i.

Tekstur og fasettert overflate

En overflate kan være like glatt som en elvestein, eller full av merker som forteller hvordan den ble laget. I spikketradisjonen foretrekker mange å la fasettene etter bladet være synlige i stedet for å pusse: lyset brytes opp på hvert lille plan og figuren virker levende. Andre ganger trenger du en ordentlig tekstur, for å skille en bakgrunn fra en figur, for å etterligne bark eller for å gi gjenstanden et tryggere grep.

I dette kapitlet ser du fire overflater, fra den reneste til den rikeste. Alle krever det samme: et helt skarpt blad og jevne snitt. En tekstur laget med et slitt blad er ikke en tekstur: det er en skadet overflate.

Un cucchiaio intagliato a coltello, con i trucioli ancora sul banco.
Foto: Whammywizz / Pixabay

Den fasetterte overflaten

En god fasettert overflate er ikke tilfeldig. Fasettene er omtrent like store, følger formen på figuren og møtes i skarpe, rette kanter. Små fasetter gir et mykt, forfinet uttrykk; store et mer kraftfullt, rustikt uttrykk.

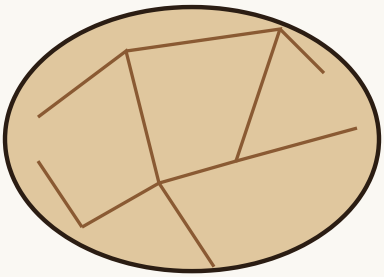

Tilfeldige fasetter
ulik størrelse, ingen orden

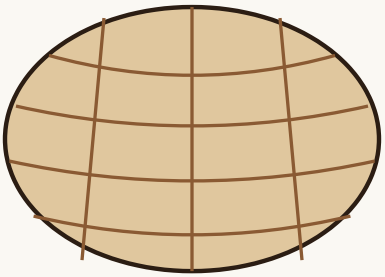

Regelmessige fasetter
lik størrelse, følger formen

Regelmessige fasetter følger kurven på volumet som lengdegradene på en globus.

Knivfinishen

Nivå: middels · Tid: 30–60 min på en liten figur · Verktøy: en spikkekniv som nettopp er avrettet på lærstroppen, blyant

Knivfinishen er den siste runden med snitt på en figur som allerede har fått form: små, blanke, regelmessige plan som tar sandpapirets plass.

SLIK GJØR DU

1. Bring figuren til sin endelige form, og la det stå igjen omtrent 0,5 mm ekstra overalt.
2. Avrett kniven på lærstroppen: for dette trinnet må eggen være på sitt beste.
3. Velg størrelsen på fasettene: for en figur på 8–10 cm høyde er fasetter på 4–6 mm bredde en god start.
4. Arbeid i bånd som følger formen: på en rund kropp løper fasettene rundt som ringer; på et skaft løper de på langs.
5. Hver fasett er ett sammenhengende snitt, uten å stoppe halvveis. Stopper bladet, begynner du fasetten på nytt fra begynnelsen med et tynt spon.
6. La fasettene møtes i skarpe kanter. Hvis det blir igjen en tråd av oppreist treverk mellom to fasetter, tar du den av med spissen.
7. Kontroller i skrålys: alle fasettene skal være blanke. Matte områder viser knust eller revet fiber.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Fasetter av svært ulik størrelse i samme område.
- Fasetter som «dobler tilbake» på formen og lager små kuler.

En knivfinish skal ikke pusses: papiret ville rundet av kantene og visket den ut. Den beskyttes bare med olje eller voks (kapittel 9).

Sikkerhet: knivfinishen gjøres med lange, raske snitt, og det er disse snittene bladet kan løpe fra deg i. Hold hånden som holder figuren alltid bak eggen og aldri i snittets bane, og bruk kuttbeskyttende hanske og tommelbeskytter ved snitt med tommelgrep.

Hamret tekstur med stikkskjær

En overflate av stikkskjærmerker

Nivå: middels · Tid: 30–45 min per 100 cm² · Verktøy: flatt stikkskjær 8–12 mm, blyant

Små, regelmessige fordypninger, den ene ved siden av den andre, som overflaten på et håndhamret brett. Ideell for baksiden av en dekorativ skje, bakgrunnen i et relieff eller kanten på en bolle.

SLIK GJØR DU

1. Forbered en overflate som allerede er jevn, uten riving.
2. Tegn lette hjelpelinjer med blyant omtrent 8 mm fra hverandre, i den retningen du vil at radene skal løpe.
3. Med stikkskjæret, alltid i fiberretningen, lager du en kort (8–10 mm), grunn (0,5–1 mm) fordypning. Stikkskjæret går inn, øser og løftes ut i én bevegelse.
4. Den neste fordypningen i samme rad starter der den første slutter, med litt overlapp.
5. I raden ved siden av forskyver du fordypningene med en halv lengde, som mursteinene i en vegg.
6. I områder der fiberen skifter retning, snur du figuren og holder samme lengde og dybde.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Fordypninger som er for dype og etterlater skarpe rygger.
- Rader som krysser hverandre i rot.

På en skje som skal brukes på kjøkkenet, legger du denne teksturen bare på skaftet eller baksiden av bollen, aldri på innsiden: matrester ville samle seg i sporene.

Bark og gammelt treverk

Barktekstur

Nivå: nybegynner–middels · Tid: 20–30 min · Verktøy: 3–6 mm V-stikkskjær, spikkekniv, blyant

Nyttig til stilken på en sopp, foten på en liten gjetergutt eller en liten stokk der en liten fugl sitter. Lange, uregelmessige linjer, avbrutt her og der av små «øyer».

SLIK GJØR DU

1. Tegn 5–7 lange, svakt bølgede linjer, i den retningen grenen vokser.
2. Skjær dem med V-stikkskjæret i varierende dybde (fra 0,5 til 1,5 mm), og la dem bryte av og begynne på nytt.
3. Mellom den ene linjen og den neste skjærer du noen få kortere, skrå linjer som forbinder to spor: de skaper barkens «plater».
4. Med knivspissen runder du bare av kantene på noen av platene.
5. Legg til 1 eller 2 små kvister: en utskåret sirkel med linjene som flyter rundt.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Helt rette, parallelle linjer: det ser ut som maskinbearbeidet tømmer, ikke bark.

En lett mørk patina i sporene (kapittel 10) får barken til å skille seg mye mer ut.

Prikket bakgrunn og skravering

Kryssskravering for bakgrunner

Nivå: middels · Tid: 20 min per 50 cm² · Verktøy: 3 mm V-stikkskjær eller kniv, bøyelig linjal, blyant

I relieffarbeid, som navneskiltet i kapittel 13, konkurrerer en glatt bakgrunn noen ganger med bokstavene. Fin skravering gjør den matt og får de hevede delene til å skille seg ut.

SLIK GJØR DU

1. Pass på at bakgrunnen allerede er flat og på riktig dybde.
2. Skjær parallelle linjer med 2–3 mm mellomrom, skrå i 45° på fiberen, omtrent 0,5 mm dype.
3. Skjær et andre sett med linjer som skråner den andre veien, i 90° på det første.
4. Nær kantene på de hevede figurene avslutter du linjene med knivspissen uten å røre figuren.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Skravering som er for dyp: bakgrunnen blir sterkere enn figuren.

Alternativt kan du «prikke» bakgrunnen med en spiker med avrundet spiss, lett banket med en liten klubbe. Prøv først på et kapp: på lind etterlater punsjen myke merker, på hardere treslag skarpere.

Å velge riktig overflate

Gjenstand	Anbefalt overflate	Hvorfor
Skje, slikkepott (den delen som berører mat)	Glatt: en fin knivfinish eller pusset	Lett å rengjøre
Verktøyskaft	Knivfinish eller lett hamring	Trygt grep, håndlaget preg
Dyr og figurer	Fasetter + pels eller fjær på utvalgte steder	Kontrast mellom glatt og strukturert
Bakgrunner i relieff	Skravering eller prikking	Får figurene til å skille seg ut
Sokler, stokker, sopp	Bark	Naturlig preg

Tips: ikke legg mer enn to ulike teksturer på samme figur, bortsett fra de glatte flatene. En figur med fasetter, pels, bark og skravering alt på en gang ser rotete ut. De glatte områdene fungerer som en «hvile» og gir teksturen verdi.

I neste kapittel tar vi for oss alternativet til knivfinishen: pussing. Det er ikke en nødløsning, men det må gjøres riktig, i riktig rekkefølge og med oppmerksomhet på støvet.

Pussing: korn, rekkefølge, støv og sikkerhet

Blant dem som skjærer med kniv, er det noen som aldri bruker sandpapir og noen som bruker det på alt. Sannheten ligger et sted midt imellom: knivfinishen er vakker og fortjener respekt, men det finnes gjenstander og overflater der god pussing er det beste valget. Tenk på innsiden av bollen på en hverdagsskje, den glatte ryggen på en skilpadde, en bakgrunn som skal være jevn. I dette kapitlet ser du når du skal pusse, med hvilke korn, i hvilken rekkefølge og hvordan du beskytter deg.

Levigare con calma, passando da una grana all'altra senza saltare passaggi.

Foto: igushi_a / Pixabay

Pusse eller ikke?

Puss når …	Ikke puss når …
overflaten skal kjennes glatt (bollen på en skje, et skaft)	du vil beholde fasettene og de skarpe kantene
du må fjerne små rivinger i vanskelige, buede områder	du fortsatt har skjæring igjen: slipestøv i porene ødelegger eggen
du vil forberede en overflate til å ta en jevn farge	figuren har fine detaljer (øyne, fjær, pels) som papiret ville rundet av
du vil heve fiberen før oljing av et kjøkkenredskap	overflaten allerede er blank og ren etter bladet

Advarsel: puss først når du er ferdig med *alle* snittene i det området. Slipekorn blir sittende fast i fiberen, og hvis du går over det igjen med kniven, blir eggen ødelagt etter få snitt. Må du pusse opp etter pussing, rengjør du først overflaten med en myk børste og en klut, og er klar over at du må avrette oftere.

Korn og rekkefølgen på dem

Kornnummeret forteller hvor fint papiret er: jo høyere tall, desto finere. Hvert korn har bare én jobb: **å fjerne ripene etter det forrige kornet**. Hopper du for langt, for eksempel fra 80 til 240, klarer ikke det fine papiret å viske ut de dype ripene, og de dukker opp igjen under oljen som mørke linjer.

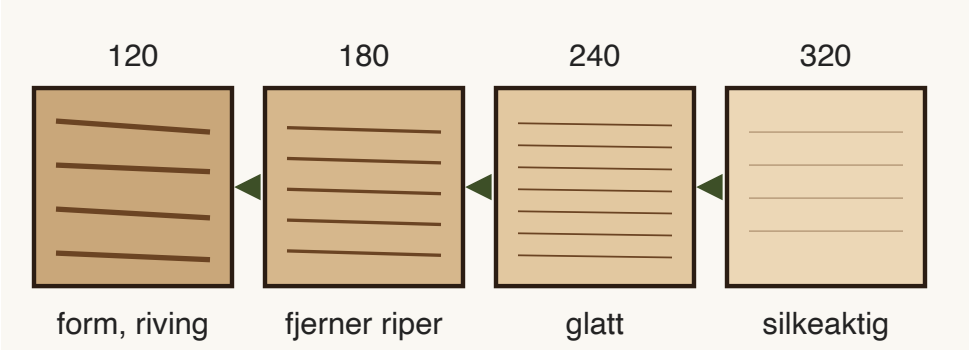

En typisk rekkefølge for lind og kirsebær. På bløtt treslag kan du begynne med 150 eller 180.

Korn	Hva det brukes til	Når du bruker det
80–100	Å ta bort materiale, rette former	Nesten aldri i spikking: bruk bladet i stedet
120	Å bli kvitt riving og ujevne knivspor	Utgangspunkt hvis det er feil
180	Å fjerne ripene etter 120	Utgangspunkt på overflater som allerede er rene
240	En glatt overflate	Nok for figurer som skal oljes
320–400	En silkeaktig overflate	Kjøkkenredskaper, figurer som ofte blir tatt på, før voksing

Tips: før du går videre til neste korn, se på overflaten i skrålys. Kan du fortsatt se riper på tvers av fiberen eller dypere linjer, blir du på det kornet du har. Å gå videre for tidlig er den vanligste feilen.

Verktøy til håndpussing

- **Flate klosser:** en trelist på 60 × 25 × 15 mm med et ark viklet rundt. Til flate overflater og rette kanter.
- **Rundstaver:** rundstaver på Ø 8, 12 og 20 mm med papir viklet rundt og festet med teip. Til konkave kurver og innsiden av boller.
- **Myk pute:** et stykke tett skumgummi eller kork med papir oppå. Den følger kurver uten å flate dem ut.
- **Stropper av tøyrygget slipemiddel:** til skaft, brukt som en skopussklut, dratt fram og tilbake.
- **Papir brettet i tre:** til hjørner. Brettet i tre glir det ikke, og kanten på brettet kommer inn på trange steder.

Å pusse en kjøkkenskje

Nivå: nybegynner–middels · Tid: 40–60 min · Du trenger: sandpapir i korn 180, 240 og 320 (og 120 hvis det trengs retting), en rundstav Ø 20 mm, en skumpute, en fuktig klut, en FFP2-støvmaske

Bollen på skjeen er den delen som berører mat og munn: den må være glatt, uten ru områder der rester kan samle seg. Skaftet kan, hvis du vil, beholde knivfinishen.

SLIK GJØR DU

1. Kontroller at skjeen er helt tørr, hvis den ble skåret i grønt treverk. Fuktig tre tetter papiret og lar seg ikke pusse godt.
2. Ta på masken og arbeid nær et åpent vindu eller utendørs.
3. Med korn 180 på skumputen pusser du utsiden av bollen med bevegelser langs fiberen. I kurver følger du formen ved å dreie håndleddet.
4. Med korn 180 på rundstaven pusser du innsiden av bollen med bevegelser fra kanten mot midten, og følger fiberen så langt det går.
5. Kontroller i skrålys. Rett eventuelle rivinger med 120, bare der det trengs, og gå så tilbake til 180.
6. Gå over til 240 over hele bollen, deretter over halsen, altså stedet der bollen går over i skaftet.

7. Stryk en knapt fuktig klut over hele overflaten og la den tørke i 30–60 minutter: fibrene reiser seg og treet blir litt ru. Dette er normalt og er nettopp poenget.
8. Puss lett med 320, bare for å fjerne de oppreiste fibrene, uten å trykke.
9. Støv av med en myk børste og en tørr klut. Nå er skjeen klar for olje (kapittel 9).

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å pusse på tvers av fiberen med de fine kornene: ripene på tvers viser seg under oljen.
- Å trykke hardt med grovt korn på kanten av bollen: den blir tynnere og skjør.

Å heve fiberen med vann før det siste kornet hindrer at skjeen blir ru første gang den vaskes.

Selektiv pussing av en figur

Nivå: middels · Tid: 20–40 min · Du trenger: papir i korn 240 og 320, papir brettet i tre, en rundstav Ø 8 mm, en FFP2-støvmaske

På et dyr eller en figur pusser du sjelden alt. Du pusser bare de brede flatene som skal se myke ut, og lar detaljene og fasettene være urørt.

SLIK GJØR DU

1. Merk med blyant områdene som **ikke** skal røres: øyne, nese, utskåret pels, fjær, kanter du vil ha skarpe.
2. Puss de brede flatene (rygg, mage, kinn) med 240, alltid langs fiberen og med lette berøringer.
3. Nærm deg detaljene med papiret brettet i tre, og stopp 2 mm før de utskårne linjene.
4. Gå over de samme områdene med 320, enda lettere.
5. Støv grundig av med en myk børste, særlig i sporene: restene av støv blander seg med oljen og gjør sporene ujevnt mørke.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å runde av øynene og nesen: figuren mister uttrykket.
- Å pusse ett område og la det ved siden av stå som skåret med kniv uten en tydelig grenselinje.

Kontrasten mellom pussede flater og detaljer som er latt stå slik bladet skar dem, gjør at figuren ser mer ferdig ut, ikke mindre.

Støv og sikkerhet

Slipestøv er svært fint og blir hengende lenge i luften. Selv om du arbeider for hånd og i små mengder, er det lurt å beskytte seg alltid: noen utvikler irritasjon i hud, øyne eller luftveier, og støvet fra noen treslag, som valnøtt og mange eksotiske treslag, er mer irriterende enn andre.

Sikkerhet med støv:

- Bruk en tettsittende **FFP2-maske** (eller FFP3) når du pusser. Enkle støvmasker av papir holder ikke tilbake fint støv.
- Arbeid utendørs eller nær et åpent vindu, med luften som fører støvet bort fra deg.
- Rydd opp med en støvsuger med fint filter, eller med en fuktig klut. Ikke blås det bort eller feie det tørt: støvet går tilbake i luften.
- Hvis du bruker en elektrisk slipemaskin på sokler eller brett, legg til vernebriller og koble til støvavsug hvis du har det.
- Vask hendene og ansiktet når du er ferdig. Hvis det oppstår vedvarende irritasjon, slutt å bruke det treslaget og snakk med fastlegen din.
- Hold støv og brukte ark unna flammer og varmekilder.

Oppsummering

1. Puss bare der det trengs og bare når du er ferdig med å skjære.
2. Begynn med det fineste kornet som er nok til å fjerne feilene, og arbeid deg så oppover uten å hoppe over trinn.
3. Følg fiberen, særlig med de fine kornene.
4. På kjøkkenredskaper hever du fiberen med vann før det siste kornet.
5. Beskytt nese, munn og øyne, og rydd opp uten å virvle opp støvet.

Dekorativt relieff: blader og bord

Relieffskjæring er stedet der tegning og skulptur møtes. I stedet for å skjære en form «rundt», senker du treet rundt en tegning og lar den stige fram fra overflaten, som et blad som ligger på et brett. Med bare noen få millimeter dybde kan du dekorere skaftet på en skje, kanten på en bolle, en liten eske eller et skilt. Det er også teknikken du trenger til skjeen på omslaget, som du finner i kapittel 11.

Foglie in rilievo: pochi millimetri di profondità bastano a creare luce e ombra.
Foto: PublicDomainPictures / Pixabay

Relieffets ordforråd

- **Omriss:** linjen som skiller figuren fra bakgrunnen. Den skjæres med et stoppsnitt.
- **Bakgrunn:** den senkede overflaten rundt figuren. Den må være jevn, på samme dybde overalt.
- **Relieffets høyde:** hvor langt figuren står fram fra bakgrunnen. I dekorativt lavrelieff arbeider du mellom 1,5 og 4 mm.
- **Modellering:** formen som gis til figuren, som ikke blir stående flat, men buer, bretter seg og synker mot kantene.
- **Underskjæring:** en liten fordypning under kanten på figuren som skaper en skarpere skygge. Den brukes sparsomt og aldri på kjøkkenredskaper.

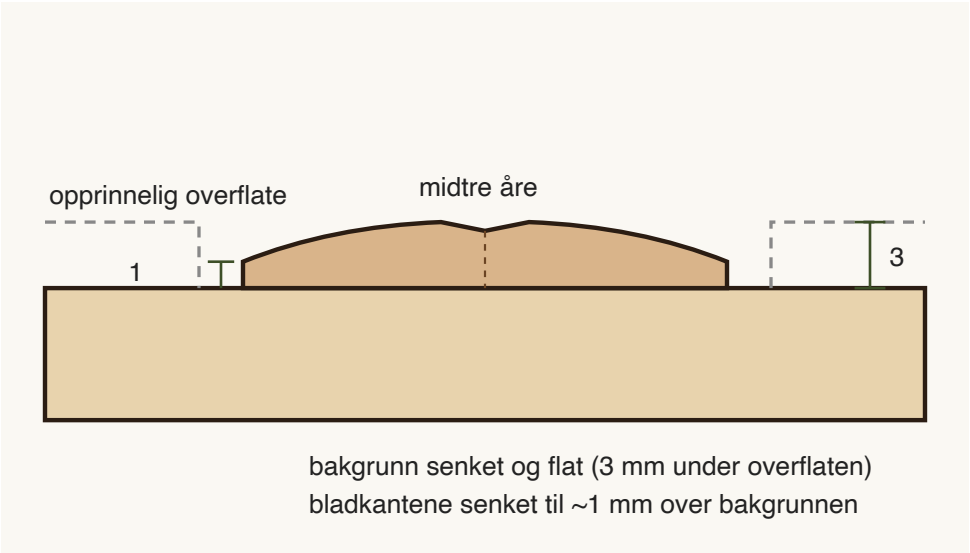

Tverrsnitt: bladet er ikke et flatt plan, men en form som stiger mot åren og synker mot kantene. Mål i mm.

Verktøyene

Verktøy	Hva det brukes til i relieffarbeid
Spikkekniv med fin spiss	Stoppsnitt på omrisset, innvendige hjørner, opprydding
Nesten flatt stikkskjær, 6–10 mm	Senking og utjevning av bakgrunnen
Buet stikkskjær, 4–6 mm	Bakgrunn i trange kurver, konkav modellering
3 mm V-stikkskjær	Årer, forberedende omriss
Myk blyant, kalkerpapir	Overføring av tegningen

Sikkerhet: i relieffskjæring arbeider du ofte med stikkskjær som skyves med to hender. Sikre alltid figuren med en tvinge eller et anlegg på benken: den frie hånden skal føre stikkskjæret, ikke holde treet. Sett aldri hånden foran stikkskjæret for å «stoppe» en figur som glir. Hvis figuren er en skje, låser du den mellom to lister som er festet til benken, eller i en skrustikke med bakkene beskyttet med skinn.

Et blad i relieff på et øvingsbrett

Nivå: middels · Tid: 1 t 30 min · Treslag: lind 120 × 80 × 20 mm · Verktøy: kniv, nesten flatt 8 mm stikkskjær, 5 mm buet stikkskjær, 3 mm V-stikkskjær, tvinge

Et lind- eller bøkeblad på 80 mm lengde, med et relieff på 3 mm. Det er generalprøven før du dekorerer en ekte gjenstand: her kan du gjøre feil uten konsekvenser.

SLIK GJØR DU

1. Tegn bladet midt på brettet: 80 mm langt, 40 mm bredt, med en stilk på 10 mm lengde og en svakt buet midtre åre. Orienter bladet langs fiberen.
2. Med 3 mm V-stikkskjæret skjærer du et spor 1 mm utenfor omrisset, 1 mm dypt. Dette sporet tar bort spenning og hjelper deg å ikke gjøre feil med stoppsnittet.
3. Med kniven lager du et loddrett stoppsnitt nøyaktig på omrisset, 1,5 mm dypt.
4. Med det nesten flate stikkskjæret senker du bakgrunnen rundt bladet, fra ytterkanten mot omrisset, ned til 1,5 mm. Arbeid alltid med fiberen: rundt spissen og stilken skifter du retning.
5. Gjenta stoppsnittet og senkingen av bakgrunnen til du har nådd en samlet dybde på 3 mm. To drag på 1,5 mm er renere enn ett på 3.

6. Jevn ut bakgrunnen i en bredde på minst 10 mm rundt bladet. Kontroller dybden på flere steder med spissen av en skyvelære, eller med en list merket ved 3 mm.
7. Tegn den midtre åren på bladet om igjen. Senk kantene på bladet til omtrent 1 mm over bakgrunnen, og la den midtre åren være det høyeste punktet.
8. Gi det bevegelse: senk den ene halvdelen av bladet litt mer nær spissen, som om bladet var svakt brettet. Relieffet våkner til liv.
9. Skjær den midtre åren med 3 mm V-stikkskjæret, grunt (0,5 mm), og 4–5 sideårer per side, finere og kortere, som går fra den midtre åren mot kanten i en vinkel på omtrent 45°.
10. Rydd opp i hjørnene mellom blad og bakgrunn med knivspissen: du skal sitte igjen med en skarp linje, uten oppreiste fibre.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å la bladet være like flatt som et frimerke: det er modelleringen som gjør det overbevisende.
- En ujevn bakgrunn, med forsenkninger og kuler: det viser seg enormt i sidelys.
- Årer som er for dype, og som skjærer bladet opp i skiver.

Lag to eller tre blader på ulike brett før skjeprosjektet: du finner ut hvilken dybde du liker og hvordan fiberen oppfører seg rundt spissen.

Et utskåret bølgebord

Nivå: nybegynner–middels · Tid: 40 min per 30 cm bord · Treslag: lind eller kirsebær · Verktøy: 3–6 mm V-stikkskjær, kniv, kartong

Et enkelt dekorert bord til skjærebrett, esker, rammer og til omrisset av et skilt. Det bygger på en sjablong i kartong som gjør alle bølgene identiske.

SLIK GJØR DU

1. Klipp ut en sjablong i kartong med en bølge på 30 mm lengde og 6 mm høyde.
2. Tegn en hjelpelinje 10 mm fra kanten av figuren og tegn bølgene ved å skyve sjablongen langs linjen.
3. Skjær bølgene med V-stikkskjæret, 1,5 mm dypt. Der kurven løper mot fiberen, snur du snittretningen.
4. Med knivspissen fordyper du bølgens «daler» mot kanten, med små skrå snitt, slik at bølgen ser ut til å stige.
5. Myk opp ytterkanten på figuren lett med lange snitt.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Bølger av ulik lengde: sjablongen er der nettopp for å hindre dette.

For et rikere bord legger du til et lite utskåret øye med det buede stikkskjæret midt i hver bølge.

Et bord av gjentatte små blader

Nivå: middels · Tid: 1 t per 25 cm · Treslag: lind · Verktøy: kniv, 5 mm buet stikkskjær, 3 mm V-stikkskjær, kartong

En rad med små blader i lavrelieff, 20 mm lange, gjentatt langs en utskåret gren. Perfekt til omrisset av skiltet i kapittel 13.

SLIK GJØR DU

1. Tegn en bølget gren langs kanten og, for hver 25 mm, et lite blad på 20 × 9 mm, vekselvis over og under grenen. Bruk en sjablong i kartong.
2. Skjær grenen med V-stikkskjæret, 1 mm dypt.
3. Lag et stoppsnitt på omrisset av hvert lite blad, 1,5 mm dypt.
4. Senk bakgrunnen rundt de små bladene med 1,5 mm med det buede stikkskjæret, og med knivspissen på trange steder.
5. Modeller hvert lite blad ved å senke den ene siden, alltid den samme siden på hvert blad: de gir inntrykk av en gren som beveges av vinden.
6. Skjær én midtre åre på hvert lite blad.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- En bakgrunn som er for smal mellom to små blader: treet smuldrer. La det være minst 3 mm mellom ett blad og det neste.

Bakgrunnen i dette bordet egner seg godt til skraveringen i kapittel 6, eller til en lett mørkning med patinaen i kapittel 10.

Regler for relieff på hverdagsgjenstander

1. **På kjøkkenredskaper** legges relieffet bare på skaftet, aldri i bollen. Ingen underskjæringer: fordypninger under kanten holder på vann og rester.
2. **Ikke svekk figuren.** På et skaft på 12 mm tykkelse er et relieff på 2 mm det meste som er rimelig. Bakgrunnen må aldri gjøre halsen på skjeen tynnere.
3. **Rund av kantene på relieffet** der hånden berører dem: en skarp kant er fin å se på, men ubehagelig å gripe rundt.
4. **Følg fiberen i tegningen.** Et langt blad som ligger på tvers av fiberen, har en skjør spiss.

Tips: stoler du ikke på frihåndstegningen din, forbereder du tegningen på papir, sverter baksiden med en myk blyant og overfører den til treet ved å gå over linjene med en penn. Det er en gammel metode, og den fungerer svært godt.

Oljer, voks og overflatebehandling

Overflatebehandlingen er øyeblikket da treet skifter farge, årringene lyser opp og figuren slutter å se «rå» ut. Det er også øyeblikket da du risikerer å ødelegge timevis med arbeid med en klebrig hinne, en farge som er for mørk eller en blank lakk som ikke har noe med gjenstanden å gjøre. Og for kjøkkenredskaper er det et spørsmål om sikkerhet: det du legger på skjeen, havner, i liten grad, i maten.

I dette kapitlet finner du de enkleste overflatebehandlingene og de som passer best for dem som skjærer for hånd: linolje, matsikker mineralolje, bivoks, skjellakk og vannbasert lakk. For hver av dem ser du hvordan den påføres, hvor lang tid den tar, hvilke gjenstander den passer til og hvilke forholdsregler du bør ta.

Å trekke inn eller å dekke over

Overflatebehandlinger deles i to familier. **Oljer** trekker inn i treet, gir det næring og lar overflaten kjennes nesten naturlig. **Filmer** (skjellakk, lakker) blir liggende på toppen og danner et lag som beskytter mer, men som kan skrapes opp eller flasse av. Voks ligger midt imellom: den legges på toppen, men er svært tynn og lett å fornye.

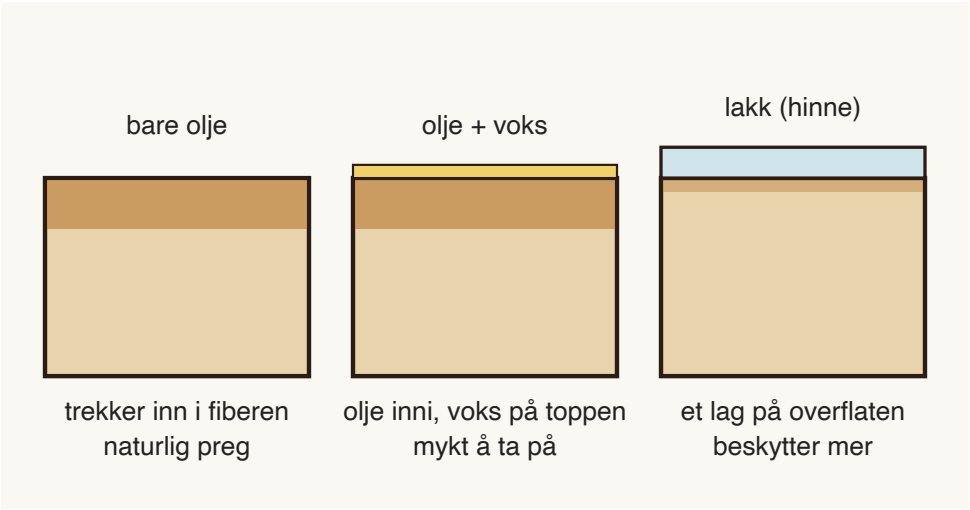

Olje, olje med voks og lakk: tre ulike måter å beskytte treet på.

Overflatebehandlingene én for én

Behandling	Utseende	Tørking	Passer til	Vær oppmerksom på
Matsikker mineralolje (flytende parafin)	Svakt mørknet, matt	Herder aldri: trekker inn i løpet av noen timer	Skjeer, slikkepotter, skjærebrett	Må fornyes ofte; velg bare produkter som selges som matsikre
Ren bivoks	Silkematt, mykt å ta på	Kan poleres etter 15–30 min	Redskaper (med matsikker olje), figurer, esker	Lett beskyttelse; farget eller blandet voks er ikke til bruk med mat

Behandling	Utseende	Tørking	Passer til	Vær oppmerksom på
Ren rå linolje	Varm, rav, mørkner med tiden	Flere dager per strøk; full herding tar uker	Figurer, dekorative gjenstander; redskaper bare hvis den er ren og helt herdet	Filler med fare for selvantennelse
Kokt linolje	Som rå	Raskere: 12–24 timer per strøk	Figurer, dekorative gjenstander	Inneholder ofte tørkemidler: ikke til gjenstander som kommer i kontakt med mat, med mindre det uttrykkelig står at det er tillatt
Skjellakk (flak oppløst i sprit)	Blank eller silkematt, svakt rav	Noen få minutter per strøk	Figurer, skilt, et underlag under voks	Brennbar; tåler ikke varmt vann og alkohol
Matt eller silkematt vannbasert lakk	Nesten usynlig, tynn hinne	1–2 timer per strøk; full herding tar dager	Dekorative gjenstander, skilt, malte figurer	Kontakt med mat bare hvis etiketten uttrykkelig sier det

Sikkerhet med overflatebehandlingsprodukter:

- **Filler og papir som er dyppet i linolje** (og andre tørkende oljer) kan varmes opp av seg selv mens de tørker, så mye at de tar fyr, selv flere timer etterpå. Ikke krøll dem sammen og ikke legg dem i søppelkassen: legg dem flatt utendørs, godt utfoldet, unna alt brennbart, til de er harde og tørre, eller legg dem i en metallbeholder full av vann med lokk på.
- Arbeid i et godt ventilert rom og bruk nitrilhansker.
- Les og følg etiketten på hvert produkt: tider, advarsler og fortynninger.
- Hold rødsprit, skjellakk og løsemidler unna flammer og varmekilder, lukket og utenfor barns rekkevidde.
- Hell aldri produkter over i drikkeflasker: en ulykke er altfor lett å få til.

Kjøkkenredskaper: reglene for mattrygghet

Skjeer, slikkepotter, små sleiver og skjærebrett berører mat, munn og varmt vann. For disse gjenstandene må overflatebehandlingen være enkel og trygg. Her er reglene jeg følger og anbefaler deg:

1. **Bruk bare produkter som er oppgitt som matsikre**: mineralolje (flytende parafin) som selges som egnet for kontakt med mat, og ren bivoks. Les etiketten: står det ikke, bruker du det ikke på bollen.

2. **Ingen kokt linolje, lakk, skjellakk eller maling** på delene som berører mat eller munn. Hvis du vil farge skaftet, stopp minst 3 cm før halsen og velg egnede produkter.
3. **Unngå vanlig matolje** som olivenolje eller solsikkeolje: over tid har den en tendens til å harskne og etterlate en ubehagelig lukt.
4. **Valnøttolje og andre nøtteoljer:** unngå dem på gjenstander du gir bort som gaver, fordi personen som mottar dem, kan være allergisk.
5. **Ren rå linolje**, uten tilsetninger, brukes av mange til skjeer, men den trenger uker for å herde helt. Hvis du bruker den, påfør svært tynne strøk og vent til lukten er helt borte før du bruker redskapet. Er du i tvil, velg matsikker mineralolje.
6. **Tre hører ikke hjemme i oppvaskmaskinen** og bør ikke stå i vann: vask det for hånd, tørk det straks og olje det på nytt når det ser tørt og blekt ut.

Skjesmør: matsikker olje og bivoks

Nivå: nybegynner · Tid: 20 min + avkjøling · Mengde: omtrent 100 g · Du trenger: 80 g matsikker mineralolje, 20 g ren bivoks i pellets eller revet, en glasskrukke, en liten kjele til vannbad

En myk pasta du smører på med fingrene: oljen gir treet næring og voksen etterlater en silkeaktig hinne. Det er overflatebehandlingen jeg anbefaler til alle kjøkkenredskaper.

SLIK GJØR DU

1. Legg voksen og oljen i glasskrukken.
2. Sett krukken i en liten kjele med 3–4 cm vann og varm den på lav flamme, i vannbad, til voksen er helt smeltet. Varm aldri voks direkte på flammen.
3. Rør med en trepinne, løft krukken opp av vannet med en grytevott og la den avkjøles uten lokk.
4. Når den er kald, har pastaen konsistens som mykt smør. Er den for hard, lager du den på nytt med mer olje (for eksempel 85 g olje og 15 g voks); er den for myk, med mer voks.
5. Smør et raust lag over hele skjeen med fingrene eller med en bomullsklut.
6. La det trekke inn i 20–30 minutter, tørk så av hele overskuddet og poler med en ren klut.

7. Etter 24 timer gjentar du. To eller tre strøk er nok for en ny skje.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å la overskuddet bli liggende på overflaten: det blir klebrig og holder på støv.
- Å varme voksen over åpen flamme eller la den stå uten tilsyn: varm voks brenner og kan ta fyr.

Skriv datoen og oppskriften på etiketten på krukken. Oppbevar den lukket, på et kjølig sted, utenfor barns rekkevidde. Den kan også brukes til å fornye skjærebrett og boller.

Tynne strøk med linolje på en figur

Nivå: nybegynner · Tid: 15 min per strøk + 1–3 dagers tørking · Du trenger: linolje (rå eller kokt), en lofri bomullsklut, en myk liten pensel, nitrilhansker

Linolje varmer fargen på lind, får fram årringene i valnøtt og kirsebær og gir et naturlig preg, ikke et plastaktig. Hemmeligheten er å påføre den tynt, mange ganger.

SLIK GJØR DU

1. Støv figuren grundig av med en myk børste, særlig i sporene og detaljene.
2. Test på et kapp av samme treslag: oljen mørkner det, og på lind blir sporene av pels og fjær tydeligere.
3. Med den lille penselen legger du oljen i detaljene og med kluten på de brede flatene. Ett tynt, jevnt strøk.
4. Etter 15–20 minutter tørker du av **hele** overskuddet av olje med en ren klut. Sjekk sporene: oljen samler seg i dem og blir senere klebrig. Bruk den tørre lille penselen til å trekke den ut.
5. La det tørke på et ventilert sted, unna støv: minst 24 timer for kokt olje, helt opptil 2–3 dager for rå.
6. Gjenta for 2–3 strøk. Etter det andre, hvis det er oppreiste fibre, går du lett over med papir i korn 400 eller en ru bomullsklut.

7. Når overflatebehandlingen er tørr, kan du, hvis du vil, legge på et strøk med bivoks og pusse.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Tykke strøk: de blir klebrige i uker og gulner ujevnt.
- Å kaste fillene i søppelkassen: les sikkerhetsboksen ovenfor igjen.

Oljet lind har en tendens til å gulne litt med tiden. Vil du beholde den lyse fargen, bruker du bare voks eller en matt vannbasert lakk.

Polert bivoks på lyst treverk

Nivå: nybegynner · Tid: 30 min · Du trenger: ren bivokspasta (eller skjesmøret), en bomullsklut, en ren myk skobørste

For dem som elsker svært lyst, nesten hvitt lind, er voks alene den mest respektfulle overflatebehandlingen. Den gir lite beskyttelse mot vann, men den gir en silkeaktig overflate og en lett glans.

SLIK GJØR DU

1. Ta en svært liten mengde voks på kluten og fordel den med små sirkelbevegelser.
2. I detaljene bruker du børsten: litt voks på spissen av børstehårene, og børst så inn i sporene.
3. La det hvile i 15–30 minutter.
4. Poler med en ren klut, med raske, lette bevegelser, til overflaten ikke lenger er klebrig.
5. Børst detaljene kraftig med den rene børsten: voksen i sporene blir polert og forblir ikke hvit.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- For mye voks i sporene: den blir hvit og matt. Fjern den med en tannpirker av tre og børste.

Voks kan fornyes på noen få minutter når figuren ser matt ut: det er det fine med denne overflatebehandlingen.

Skjellakk påført med tampong på et skilt

Nivå: middels · Tid: 1 t fordelt over en dag · Du trenger: lyse skjellakkflak, rødsprit, en glasskrukke, en bomullstampong pakket inn i en bit lin eller bomull, en myk pensel, nitrilhansker

Skjellakk er en gammel, naturlig overflatebehandling som tørker på noen få minutter. Fortynnet legges den på i tynne hinner og gir et utmerket underlag for voks på skilt og dekorative gjenstander.

SLIK GJØR DU

1. Dagen før løser du opp 20 g flak i 200 ml rødsprit i en lukket krukke, og rister den av og til. Sil gjennom en ren nylonstrømpe.
2. Arbeid i et ventilert rom, unna flammer, varmeovner og sigaretter.
3. Med pensel påfører du et første tynt strøk i bakgrunnene og detaljene. Det tørker på 10–15 minutter.
4. Fukt midten av tampongen med litt skjellakk, pakk den inn i kluten og før den over flatene med raske bevegelser, uten å stoppe på samme sted.
5. Påfør 3–4 hinner, og la det gå 15–20 minutter til tørking mellom hver.
6. Etter en time går du lett over med en ru klut eller papir i korn 400, og påfører deretter et strøk med polert

bivoks.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å gå tilbake over et område du nettopp har påført med tampongen: den «drar» og blir matt og ru.
- Å bruke skjellakk på kjøkkenredskaper: den tåler ikke varmt vann.

Lukk krukken tett og skriv datoen på den: oppløst skjellakk holder seg noen måneder, deretter tørker den dårlig. Hvis den ikke lenger herder, leverer du den inn etter kommunens regler for løsemidler.

Matt vannbasert lakk på en malt figur

Nivå: nybegynner · Tid: 20 min per strøk + tørking · Du trenger: klar matt eller silkematt vannbasert lakk, en myk syntetisk pensel, papir i korn 400

På figurer malt med akryl (kapittel 10) beskytter vannbasert lakk fargen mot hender og støv uten å endre nyansen. Den har lite lukt og vaskes av med vann.

SLIK GJØR DU

1. Vent til malingen er tørr i henhold til etiketten, vanligvis minst 24 timer.
2. Rør forsiktig i lakken uten å riste den, for ikke å lage bobler.
3. Påfør et tynt strøk med penselen, følg formene, uten å gå tilbake over der du allerede har påført.
4. La det tørke i henhold til etiketten, vanligvis 1–2 timer.
5. Gå lett over med papiret i korn 400 for å fjerne fibrene som er hevet av vannet, og støv av.
6. Påfør det andre strøket. For figurer er det nok; for et skilt som ofte blir tatt på, påfører du et tredje strøk.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Tykke strøk som renner inn i detaljene og fyller sporene.
- Blank lakk på en rustikk figur: det ser ofte feil ut. Matt er nesten alltid mer elegant.

> Vannbasert lakk brukes på gjenstander i kontakt med mat bare hvis etiketten uttrykkelig sier det, og etter den oppgitte herdetiden. Er du i tvil, velger du matsikker olje og voks til redskaper.

Hvilken overflatebehandling til hvilken gjenstand

Gjenstand	Anbefalt overflatebehandling
Skje, slikkepott, honningpinne	Skjesmør (matsikker mineralolje + bivoks)
Liten skål til nøkler og småting, ikke til mat	Tynn linolje + voks
Dyr og figurer som får stå naturlige	Tynn linolje + voks, eller bare voks
Malte figurer	Akryl + matt vannbasert lakk
Skilt til innendørs bruk	Skjellakk + voks, eller silkematt vannbasert lakk
Gjenstand til utendørs bruk	Utendørslakk som angitt på etiketten; fornyes ofte

Tips: lag en «behandlingspalett»: en list av lind og en av kirsebær delt inn i fem ruter, hver med en ulik overflatebehandling og navnet skrevet med blyant. Før hver viktig figur ser du på den: å vite på forhånd hvilken farge du får, sparer deg for mange skuffelser.

Maling og patina med lett hånd

Skåret tre er vakkert av seg selv, og for mange figurer trengs det ikke farge. Men noen gjenstander ber om litt ekstra: nissens røde lue, toppen på soppen, de skinnende øynene til en ugle, kappen på en figur i en julekrybbe. I dette kapitlet ser du hvordan du maler **uten å dekke over** treet, slik at årringene og knivsporene fortsatt er synlige under fargen, og hvordan du gir en figur et brukt preg med enkle, forsiktige metoder.

Una figura di legno dipinta: il colore si sceglie con prudenza, a strati sottili.
Foto: Ralphs_Fotos / Pixabay

Dette trenger du

- **Akrylmaling** på tube, av god kvalitet: hvit, svart, rød, gul oker, blå, grønn, brent umbra. Med disse fargene kan du lage nesten hva som helst.
- **Syntetiske pensler**: en flat på 8 mm, en rund nr. 2 og en svært fin rund til øyne.
- **En palett**: en keramikkskål eller et plastlokk.
- **To glass med vann**: ett til skylling, ett rent til fortynning.
- **Kjøkkenrull** og et kapp av samme treslag til prøver.

> **Sikkerhet:** mal aldri de delene av redskaper som berører mat eller munn. Hvis figuren er ment for et barn, bruk maling og lakk der etiketten oppgir at de er egnet for leker, og gi ikke små figurer, eller figurer med tynne deler som kan løsne, til barn under 3 år: de kan svelges. Arbeid i et ventilert rom og vask penslene i en balje, ikke i vasken der du vasker opp.

Lasyr eller dekkende farge

Ren akrylmaling, rett fra tuben, dekker alt: figuren ser ut som plast. Fortynnet med vann blir den en **lasyr**: en gjennomsiktig farge som toner treet uten å skjule det. I sporene samler lasyren seg og blir mørkere; på fasettene forblir den lysere. Det er nøyaktig den effekten du vil ha.

Dekkende: 1 del maling, 0 vann
årringer og snitt forsvinner

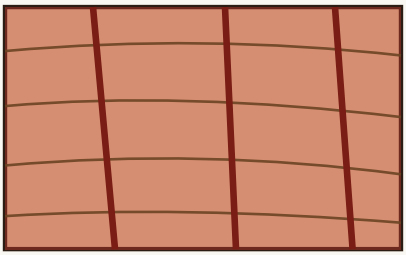

Lasyr: 1 del maling, 4–6 vann
mørkere i sporene, årringer synlige

Den samme fargen, dekkende og fortynnet. I lasyren blir sporene (mørke linjer) fremhevet helt av seg selv.

Farge som lasyr

Nivå: nybegynner · Tid: 30 min + tørking · Du trenger: akryl, vann, en flat 8 mm pensel, kjøkkenrull, et prøvekapp

Grunnteknikken for å farge nisser, sopp, små fugler og figurer og samtidig la treet leve. Du arbeider i lette lag: det er alltid mulig å legge på mer, men det er vanskelig å ta bort.

SLIK GJØR DU

1. Støv av figuren. Vil du ha en jevnere farge, fukter du bare området med en våt, utvridd pensel.
2. På paletten blander du 1 del maling med 4–6 deler vann. Resultatet skal være like tynt som te.
3. Test på kappet: er fargen for sterk, tilsetter du vann.
4. Påfør lasyren på området med den flate penselen, følg formen. Dypp opp eventuelle sølepytter straks med kjøkkenrull der du ikke vil ha dem.
5. La det tørke i 20–30 minutter. Er fargen for blek, påfører du en ny lasyr.
6. Gå videre til neste område først når det forrige er tørt, slik at én farge ikke renner inn i en annen.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Farge som er for tykk: den dekker knivarbeidet, som er figurens verdi.

- En pensel som er for full: fargen renner inn i sporene og etterlater flekker.

På lind blir lasyren jevn; på furu tar de hardere årringene opp mindre farge og forblir blekere. Test alltid på kappet.

Tørrpensling på hevede områder

Nivå: nybegynner · Tid: 15 min · Du trenger: en lys akryl (hvit, oker eller en nyanse lysere enn lasyren), en gammel flat pensel, kjøkkenrull

Tørrpensling legger farge bare på de hevede delene: lokkene i et skjegg, fjær, pels. Den får fram teksturen på noen få minutter.

SLIK GJØR DU

1. Lasyren under må være helt tørr.
2. Dypp bare spissen av penselen i den rene, ufortynnede malingen.
3. Tørk av nesten all malingen ved å gni penselen på kjøkkenrull, til den bare etterlater et støvaktig spor.
4. Stryk over overflaten på figuren med raske, lette bevegelser, på tvers av sporene. Fargen blir bare sittende på ryggene.
5. Gå over mer der du vil ha mer lys (toppen av hodet, skuldrene) og mindre i de skyggelagte områdene.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- En pensel som er for full: i stedet for å stryke over fyller den sporene.

Bruk alltid en gammel pensel: denne teknikken ødelegger hårene.

Øyne som skinner

Nivå: middels · Tid: 10 min + tørking · Du trenger: svart og hvit akryl, en svært fin rund pensel, en tannpirker, en tynn hinne av blank vannbasert lakk

To velplasserte prikker med farge gjør et utskåret øye til et blikk. Det er det eneste stedet der et lite blankt område på en matt figur fungerer nydelig.

SLIK GJØR DU

1. Med den fine penselen maler du pupillen i det utskårne øyet svart. Hvil håndleddet på bordet for å holde hånden stødig.
2. Når det svarte er tørt, dypper du spissen av en tannpirker i det hvite og setter en liten lysprikk øverst, **på samme side** i begge øynene.
3. La det tørke i minst en time.
4. Med den fine penselen påfører du en tynn hinne med blank lakk bare på pupillen.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Lysprikker i ulike posisjoner i de to øynene: blikket blir skjelende.
- Pupiller som er for store: uttrykket blir skremt.

Gjør du en feil, venter du til malingen er tørr og fjerner den med et svært tynt snitt med knivspissen, og så går du over lasyren igjen.

Aldring og patina

En lett patina gir en ny figur preg av en gjenstand med en historie: sporene blir mørkere, de slitte kantene blekere. Det finnes aggressive kjemiske metoder, men for en håndlaget gjenstand du skal ha hjemme, anbefaler jeg bare enkle, forsiktige metoder.

Patina med mørk lasyr og en klut

Nivå: nybegynner · Tid: 20 min + tørking · Du trenger: brent umbra-akryl, vann, en pensel, en knapt fuktig bomullsklut

Den enkleste og mest kontrollerbare metoden: en brun lasyr som påføres og straks tørkes av de hevede flatene. Den blir bare sittende i sporene og hjørnene.

SLIK GJØR DU

1. Figuren må allerede være farget og tørr, eller latt stå naturlig med et strøk skjellakk eller matt lakk (som hindrer at det brune farger treet).
2. Fortynn den brente umbraen 1:6 med vann.
3. Påfør den på et område på 5–6 cm om gangen, og arbeid den inn i sporene.
4. Etter 30–60 sekunder fører du den fuktige kluten over de hevede flatene og tar bort fargen. I sporene blir den sittende.
5. Fortsett område for område. La det tørke og beskytt med matt lakk eller voks.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å la patinaen tørke før du tørker den av: den går ikke lenger jevnt av.

På en naturlig figur uten beskyttende lag trekker det brune inn i fiberen og kan ikke fjernes: test alltid på kappet først.

En antikk tone med te

Nivå: nybegynner · Tid: 15 min + tørking over natten · Du trenger: 3 poser svart te, 200 ml kokende vann, en pensel, en skål

Te inneholder garvestoffer som mørkner lyst treverk litt og gir det en varm tone, lik den på eldet tre. Det er en metode uten lukt og uten sterke produkter.

SLIK GJØR DU

1. Lag en svært sterk te og la den avkjøles til den er lunken. Vær forsiktig med det kokende vannet.
2. Påfør teen på figuren med en pensel, jevnt.
3. La det tørke over natten: treet hever seg litt, så gå lett over med en ru klut eller papir i korn 320.
4. Vil du ha en mørkere tone, gjentar du.
5. Beskytt med voks eller et tynt strøk med olje.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å bruke te på kjøkkenredskaper fordi du tror det er «naturlig»: vannet hever fiberen og overflaten blir ru. På skjeer og slikkepotter er det bedre å la treet stå naturlig.

På treslag som er rike på garvestoffer, som valnøtt eller eik, er effekten sterkere. På lind forblir den delikat.

Hva du ikke skal gjøre

- Ikke svi treet med åpen flamme eller gassbrenner for å «gjøre det gammelt»: i tillegg til brannfaren vrir små figurer seg og sprekker.
- Ikke bruk blekemiddel, ammoniakk eller andre sterke kjemikalier for å gjøre lysere eller mørkere. Dampene er farlige og resultatene vanskelige å kontrollere.
- Ikke bland ulike produkter «for å se hva som skjer».
- Ikke bruk farger eller patina på gjenstander som kommer i kontakt med mat.

> **Tips:** farge fungerer best når det er *lite* av den. Prøv å farge bare ett element, nissens lue eller toppen på soppen, og la alt annet stå naturlig med olje og voks. Kontrasten mellom tre og farge får figuren til å se forfinet ut.

Prosjekt 1: En skje med blad i relieff

Dette er skjeen på omslaget, og det er ingen tilfeldighet at den åpner de avsluttende prosjektene: den samler nesten alt du har lest til nå. Bollen krever kontroll over tykkelsen (kapittel 3), halsen og skaftet krever symmetri (kapittel 4), bladet på skaftet er et lite relieff (kapittel 8), overflatene må ferdigstilles med kniv eller pusses (kapittel 6 og 7), og overflatebehandlingen må være matsikker (kapittel 9). Det er ikke en skje du lager på én ettermiddag: gi deg selv to eller tre økter og nyt hvert trinn.

Før du begynner: valg av treslag

En skje til daglig bruk trenger et tett, finkornet treslag som ikke fliser seg av vann og ikke avgir smak. I Norge finner du disse alternativene uten store problemer:

Treslag	Fordeler	Ulemper
Tørket kirsebær	Fin fiber, varm farge, relieffet holder detaljene	Hardere enn lind: bladene må være helt skarpe
Tørket lønn eller pære	Lyst, tett, utmerket til kjøkkenet	Finnes mest hos trelasthandlere og spesialforhandlere
Valnøtt	Vakkert med olje	Hardt, irriterende støv; vær forsiktig hvis du har allergi

Treslag	Fordeler	Ulemper
Lind	Svært lett å skjære	Bløtt: fint til en dekorativ skje eller serveringsskje, mindre til tung daglig bruk

Målene i prosjektet er laget for et tørket emne. Arbeider du i stedet med en fersk gren av kirsebær, or eller bjørk, fjerner du margen, holder alle målene 2 mm romsligere og lar den grovt tildannede skjeen tørke i en uke eller to i en papirpose før du gjør bladet og finpussen.

Sjablongen

Kopier sjablongen over på kartong i full størrelse: den ferdige skjeen er 240 mm lang. Klipp ut oversiden og sideprofilen hver for seg, slik at du kan tegne dem om igjen på treet hver gang snittene visker dem ut.

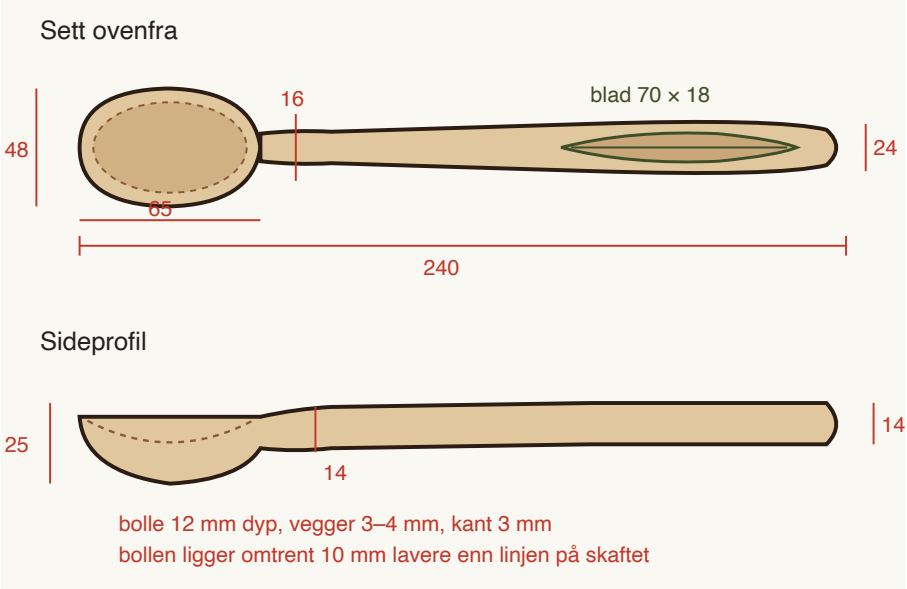

Sjablong i mm. Øverst: sett ovenfra med bladet på skaftet. Nederst: sideprofil, med bollen lavere enn skaftet.

Skje med blad i relieff

Vanskelighetsgrad 4/5 · Tid: 6–9 t fordelt på 2–3 økter · Treslag: tørket kirsebær, lønn eller pære (lind til en dekorativ skje) · Verktøy: sag, spikkekniv, krokkniv, nesten flatt 8 mm stikkskjær, 5 mm buet stikkskjær, 3 mm V-stikkskjær, tvinger · Emnets størrelse: 260 × 60 × 25 mm

En kjøkkenskje på 240 mm lengde, med en godt uthulet oval bolle og et blad i relieff på 70 mm lengde på skaftet. Bladet er tegnet slik at det havner under tommelen når du holder skjeen: dekorativt, men også behagelig.

MATERIALER

- Et tørket emne på 260 × 60 × 25 mm, med rett fiber på langs og uten kvister.
- En sjablong på kartong (sett ovenfra og sideprofil).
- En myk blyant, en linjal, skyvelære eller fjærpasser til tykkelser.
- To tvinger, et brett å hvile på, to lister som festes til benken som en «vugge» for skjeen.
- Sandpapir i korn 180, 240 og 320, en rundstav Ø 20 mm, en skumpute.
- Skjesmør (kapittel 9), en bomullsklut.
- En kuttbeskyttende hanske, en tommelbeskytter, en FFP2-maske til pussing.

TRINN FOR TRINN

1. **Merk opp.** Tegn midtlinjen langs hele oversiden av emnet. Legg sjablongen for oversiden på den, sentrert på linjen, og tegn omrisset. Merk også omrisset av bladet, men foreløpig bare som en påminnelse.
2. På de to sidene av emnet tegner du sideprofilen: bollen ligger omtrent 10 mm lavere enn linjen på skaftet.
3. **Saging av sideprofilen.** Lås emnet i skrustikken og fjern treet over skaftet og under bollen med sagen, i henhold til sideprofilen, og hold deg 2 mm utenfor linjen. Lag først noen tverrsnitt for hver 15–20 mm ned til 2 mm fra linjen: treet kan da tas bort i små blokker med kniven eller stikkskjæret.
4. **Saging av oversiden.** Tegn oversiden om igjen på den nye flaten og sag bort treet på sidene av halsen og skaftet, igjen 2 mm fra linjen. På sidene av bollen holder kniven og stikkskjæret.
5. **Høl ut bollen før du tynner halsen.** Dette er den gylne regelen for skjeer: så lenge halsen er tykk, tåler figuren trykket fra krokkniven. Hvis du høler ut med stikkskjær, fest skjeen i listevuggen med bollen vendt opp; bruker du krokkniv, følger du instruksjonene i sikkerhetsboksen nedenfor.

6. Merk en kant på 5 mm innenfor omrisset av bollen. Med det buede stikkskjæret eller krokkniven høler du ut fra kanten mot midten, først den ene halvdelen og så den andre, alltid med fiberen: veggene arbeides fra kanten mot bunnen, bunnen på tvers av fiberen.
7. Høl ut ned til 12 mm dybde i midten. Kontroller ved å legge en linjal over bollen og måle dybden.
8. **Form utsiden av bollen.** Med kniven, fra kanten mot bunnen, runder du utsiden etter formen på innsiden. Arbeid i bånd, vend skjeen og kontroller tykkelsen hele tiden.
9. Bring veggene ned til 3–4 mm over hele bollen og kanten til 3 mm. Bunnen kan bli stående på 5 mm: det gir styrke. Mål på minst 10 steder, som i øvelse 8 i kapittel 3.
10. **Hals og skaft.** Tynn nå halsen til 16 mm bredde og 14 mm tykkelse. Overgangen mellom bolle og hals skal være en myk kurve, ikke et trinn: kontroller mot lyset.
11. Bring skaftet i form: det blir bredere til 24 mm i bladområdet og ender i en avrundet spiss. I bladområdet lar du det stå igjen en tykkelse på 14 mm: du trenger den til relieffet.
12. Rund av kantene på skaftet nedenfra og på sidene med regelmessige fasetter. La oversiden være **flat** i

bladområdet.

13. **Gjennomgang midtveis.** Stopp alt og gjør gjennomgangen på 15 minutter fra kapittel 2. Rett symmetri og tykkelser nå: etter bladet blir det vanskeligere.
14. **Forbered bladet.** Tegn bladet nøye om igjen på den flate siden av skaftet: 70 mm langt, 18 mm på det bredeste, med spissen mot enden av skaftet og stilken som begynner omtrent 15 mm fra halsen. Da blir det 3 mm skaft på hver side: det er rommet der du skal senke bakgrunnen.
15. Tegn en svak kurve på den midtre åren og merk med blyant hvilken halvdel av bladet som skal ligge lavere: det gir bevegelse.
16. Fest skjeen i vuggen med skaftet godt støttet og bladet vendt opp. Skaftet må ikke kunne vri seg.
17. **Omriss.** Med 3 mm V-stikkskjæret skjærer du et spor 1 mm utenfor omrisset, 0,5 mm dypt. Deretter lager du, med knivspissen, det loddrette stoppsnittet nøyaktig på omrisset, 1 mm dypt.
18. **Senk bakgrunnen.** Med det nesten flate stikkskjæret og kniven senker du overflaten på skaftet rundt bladet med 1 mm, og jevner ut mot kantene på skaftet slik at det ikke blir igjen noe «trinn» rundt omkretsen. Gjenta

stoppsnittet og senkingen til du har 2 mm relieff til sammen. Ikke gå utover 2 mm.

19. **Modeller bladet.** Senk kantene på bladet til omtrent 0,5–1 mm over bakgrunnen, og la den midtre åren være det høyeste punktet. Senk halvdelen du valgte litt mer nær spissen, som om bladet foldet seg.
20. **Årer.** Med 3 mm V-stikkskjæret skjærer du den midtre åren, 0,5 mm dyp, fra stilken mot spissen. Deretter 4 sideårer per side, skrå i omtrent 45°, vekselvis, som stopper 2 mm før kanten på bladet.
21. Med knivspissen rydder du opp i hjørnet mellom blad og bakgrunn: en skarp linje, uten fibre. Rund bare av kanten på bladet der tommelen din berører den.
22. **Stilken.** Få stilken til å vokse ut av bakgrunnen med to skrå snitt og la den være minst 2 mm tykk: det er det mest skjøre punktet.
23. **Ferdigstilling av overflatene.** Avrett kniven og krokkniven. Gå over hele skjeen med svært tynne spon: innsiden av bollen med krokkniven, utsiden og skaftet med kniven, i regelmessige fasetter.
24. Bestem hva som skal pusses: jeg anbefaler å pusse innsiden og utsiden av bollen (korn 180 og 240, hev fiberen med den fuktige kluten, 320) og la skaftet stå

slik kniven skar det. Ikke puss bladet: du ville rundet av årene.

25. Myk opp hele kanten på bollen lett: den må være tynn, men ikke skarp i munnen.
26. **Sluttgjennomgang.** Gjør de fire blikkene fra kapittel 2 om igjen. Kontroller særlig innsiden av bollen og halsen med fingrene.
27. **Signatur.** Under spissen av skaftet skjærer du inn initialene dine og årstallet, små og grunne.

> **Sikkerhet:** sagen brukes alltid med figuren låst i skrustikken, aldri holdt på kneet. Med krokkniven holder du skjeen med den hanskekledde hånden og lager snitt mot deg bare med den kontrollerte «trekk»-teknikken, med albuen hvilende mot siden og bladet i en kort bue, bort fra håndleddet. Føler du deg ikke trygg, fest skjeen i vuggen og bruk det buede stikkskjæret skjøvet med to hender. Mens du arbeider med bladet, må skaftet være låst: ikke hold det i hånden mens du skyver stikkskjæret.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- **Å tynne halsen før bollen er uthulet:** skjeen knekker under trykket fra krokkniven.
- **En bolle med vegger av ulik tykkelse:** den er tung på den ene siden og kan sprekke når den tørker. Mål; gå ikke på øyemål.

- **Et blad som er for dypt:** mer enn 2 mm relieff svekker skaftet.
- **Et blad på tvers av fiberen:** spissen løsner. Orienter det alltid langs skaftet.
- **En skarp kant på bollen:** en skje skal være behagelig i munnen.

OVERFLATEBEHANDLING

Bruk bare skjesmøret fra kapittel 9, altså matsikker mineralolje og ren bivoks. Smør det med fingrene over hele skjeen og inn i bladet med en myk liten pensel, la det trekke inn i 20–30 minutter, tørk av overskuddet med en klut og, i sporene på bladet, med den tørre lille penselen. Gjenta etter 24 timer og igjen etter nye 24. Ingen maling, lakk eller skjellakk på noen del av skjeen. Etter bruk vasker du den for hånd i lunkent vann, tørker den straks og smører på smøret på nytt når treet ser blekt og tørt ut.

VARIASJONER

Pileblad: bytt ut det ovale bladet med et smalere pileblad (70 × 12 mm), og legg til et andre, mindre (40 × 8 mm) som vokser ut av samme kvist. **Serveringsskje:** bring lengden til 300 mm og bollen til 75 × 55 mm, med et emne på 320 × 70 × 28 mm. **Syltetøyskje:** en mindre bolle (45 × 30 mm) og et kort skaft med et lite blad på 40 mm.

Den første skjeen med blad er sjelden perfekt. Bruk den på kjøkkenet: det er den beste måten å finne ut hvor tommelen din havner, hvor tung bollen er og hva du ville endret. Den andre blir bedre, og den tredje er den du gir bort.

Bladet i detalj

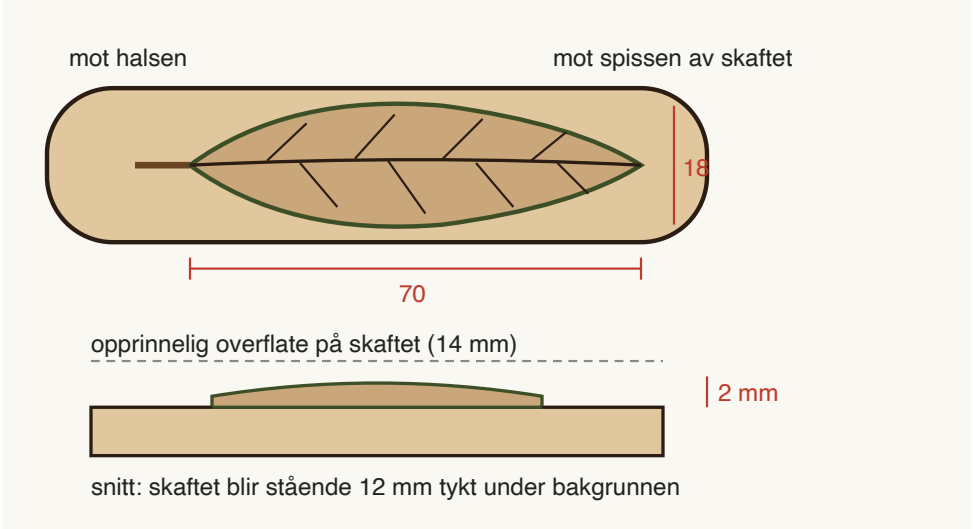

Bladet sett ovenfra, med vekslende årer, og snittet av relieffet. Mål i mm.

Tips: før du lager bladet på den ekte skjeen, lager du det én gang på en list med samme dimensjoner som skaftet (24 × 14 mm). Med femten minutters øving finner du ut hvordan fiberen i treet ditt oppfører seg rundt stilken og spissen.

Foreslått tidsplan

Økt	Arbeid	Omtrentlig tid
1	Opptegning, sagde profiler, bollen uthulet og formet	3 t
2	Hals og skaft, gjennomgang, blad i relieff	3 t
3	Knivfinish, pussing av bollen, signatur, første strøk med smør	2 t
4 og 5	Andre og tredje strøk med smør	15 min hver

Prosjekt 2: En ferdig bjørn

I den andre boken i serien var den sittende bjørnen en øvelse i volumer: hode, kropp, poter, alt godt proporsjonert og avrundet. Her lager vi en «utstillingsbjørn»: de samme grunnproporsjonene, men med fornyet oppmerksomhet på hvert trinn. Regelmessige fasetter på kroppen, en velmodellert snute, prikkøyne, uthulede ører, pels i totter bare der det trengs, og en overflatebehandling som får fram alt uten å dekke over noe. Har du allerede skåret en bjørn, kan du også bruke den som «pasient» og bare gjennomføre finpusstrinnene fra trinn 12 og utover.

Un orso intagliato nel legno: faccette pulite, pelo in poche zone scelte.

Foto: OrcaTec / Pixabay

Sjablongen

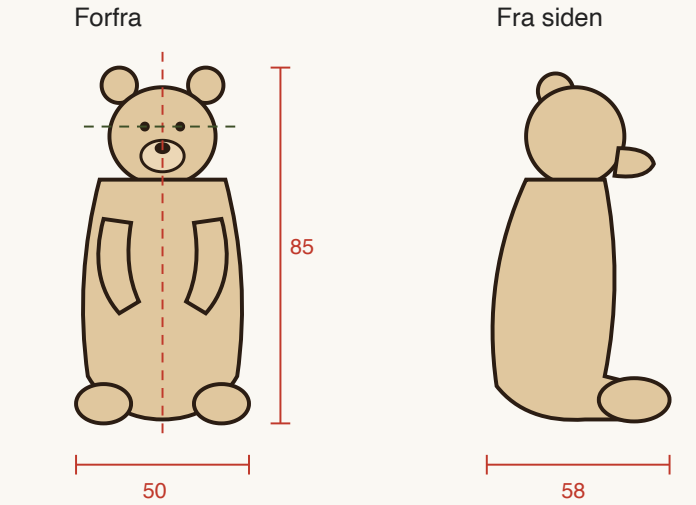

hode Ø ~32 mm · øyne halvveis opp på hodet, 12 mm fra hverandre · snute 14 × 10 m

Sjablong i mm. Midtlinjen og målene er røde, øyelinjen er grønn.

En ferdig sittende bjørn

Vanskelighetsgrad 4/5 · Tid: 6–8 t fordelt på 3 økter · Treslag: lind (alternativt or) · Verktøy: sag, spikkekniv, 5 mm buet stikkskjær, sterkt buet stikkskjær Ø 4 mm, 3 mm V-stikkskjær, tvinge · Emnets størrelse: 60 × 50 × 90 mm (fiberen går loddrett)

En sittende bjørn på 85 mm høyde, med frampotene hvilende på magen og bakpotene fremover. Det er en figur til utstilling eller som gave, og den setter symmetri, detaljer, tekstur og overflatebehandling på prøve.

MATERIALER

- En tørket lindeblokk på 60 × 50 × 90 mm, med fiberen loddrett, uten kvister eller sprekker.
- En sjablong på kartong (sett forfra og fra siden).
- En myk blyant, skyvelære eller passer.
- Sandpapir i korn 240 og 320 (valgfritt, til de brede flatene).
- Tynn linolje eller bare bivoks; svart og brent umbra-akryl til nese og øyne.
- En kuttbeskyttende hanske, en tommelbeskytter.

TRINN FOR TRINN

1. **Merk opp.** Tegn forsiden på flaten på 50 mm og siden på flaten på 60 mm. Merk midtlinjen hele veien rundt blokken, toppen inkludert.

2. **Grovskjær sideprofilen.** Med blokken i skrustikken sager du bort treet foran brystet (over bakpotene) og bak nakken, med tverrsnitt ned til 2 mm fra linjen, og fjerner så de små blokkene med kniven.
3. **Grovskjær frontprofilen.** Tegn forsiden om igjen og fjern treet på sidene av hodet, mellom ørene og på sidene av potene.
4. **Hovedvolumene.** Rund hodet til en svakt flatklemt kule og kroppen til en pære opp ned. La ørene foreløpig stå som en enkelt liten blokk oppå hodet.
5. Skill hodet fra kroppen med et stoppsnitt rundt halsen og senk halsen litt: hodet skal se ut som om det hviler, ikke som om det er limt på.
6. **Poter.** Tegn frampotene på magen og skill dem fra kroppen med stoppsnitt, 2–3 mm dype, og senk magen mellom dem. Gjør det samme for bakpotene, som stikker 15 mm fram.
7. **Gjennomgang av proporsjoner.** Gjør avstandsblikket og motlysblikket. Dette er det rette tidspunktet for å rette et hode som er for stort, poter av ulik lengde, en skjev rygg.
8. **Ører.** Del den lille blokken med ørene med to V-snitt fra midten og rund hvert øre til en halvskive på 16 mm

diameter og 6 mm tykkelse. Arbeid dem sammen, vekselvis, som tvillingene i kapittel 3.

9. **Snute.** Merk snuten: en oval på 14 × 10 mm som stikker 7–8 mm ut fra ansiktet. Senk ansiktet rundt snuten med tynne snitt, særlig over snuten, der «pannen» og neseryggen dannes.
10. Tegn midtlinjen og øyelinjen om igjen, halvveis opp på hodet. Merk øynene 6 mm fra midten på hver side.
11. **Øyehuler.** Med det buede stikkskjæret lager du en svært svak fordypning der øynene skal sitte, 1 mm dyp: den gir skygge og uttrykk.
12. **Fasettering av kroppen.** Avrett kniven. Gå over hele kroppen og potene med regelmessige fasetter på omtrent 4–5 mm, som følger formen slik det er forklart i kapittel 6. Arbeid med hansken og korte snitt.
13. **Nesen.** Tegn en avrundet trekant med 7 mm base på tuppen av snuten, lag et stoppsnitt på 1 mm rundt den og senk snuten omkring. Rund av nesen og skjær den loddrette linjen under nesen med 3 mm V-stikkskjæret, 4 mm lang, som åpner seg i en liten munn i form av en «Y» opp ned.
14. **Øynene.** Lag prikkøynene med det sterkt buede stikkskjæret Ø 4 mm, som i kapittel 5. Sammenlign høyde og dybde: de må være identiske.

15. **Uthulede ører.** Med det buede 5 mm stikkskjæret høler du ut innsiden av hvert øre med ett enkelt øsende snitt, 1,5 mm dypt, og lar en kant på 2 mm stå igjen.
16. **Potesålene.** Under bakpotene tegner du en oval pute og tre små runde puter. Skjær omrissene med knivspissen og senk bare treet rundt dem.
17. **Pels, bare der det trengs.** Tegn pilene for pelsens retning. Skjær totter på tre linjer (kapittel 5) bare på: pannen og toppen av hodet, kinnene på sidene av snuten, skuldrene og der frampotene møter kroppen. La fasettene på magen, potene og ryggen være glatte.
18. **Foten.** Kontroller at bjørnen står uten å vippe. Vipper den, flater du ut foten med tynne spon, ved å hvile den på et ark med korn 180 som er limt på en flat overflate, og flytte den i sirkler. Myk opp kanten på foten.
19. **Sluttgjennomgang.** Gjør gjennomgangen på 15 minutter fra kapittel 2 og rett høyst tre ting.
20. **Signatur.** Skjær inn initialene dine og årstallet under foten.

Sikkerhet: en figur på 85 mm høyde holdes lett i hånden, og nettopp derfor er den lumsk: fingrene legger seg rundt figuren og havner foran bladet. Bruk den kuttbeskyttende hansken på hånden som holder og beskytteren på tommelen som skyver, gjør bare korte snitt med tommelgrep til detaljene, og fest figuren til benken med en polstret tvinge når du bruker stikkskjærene. Med sagen går blokken alltid i skrustikken.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- **Øyne som sitter for høyt:** bjørnen ser ut som et tegneserieleketøy. Øynene sitter halvveis opp på hodet, rett over neseryggen på snuten.
- **En snute som er for lang:** bjørnen blir til en hund. Hold den kort og bred.
- **Pels overalt:** fasettene forsvinner og figuren blir rotete.
- **Ulike ører:** arbeid dem alltid sammen, vekselvis.
- **Å ferdigstille hodet før kroppen:** proporsjoner må avgjøres på hele figuren.

OVERFLATEBEHANDLING

1. Støv forsiktig av med en myk børste, særlig i pelsen og ørene.
2. Vil du ha en lys bjørn, påfører du bare bivoks og poler med børsten (kapittel 9). Vil du ha den varmere,

påfører du et svært tynt strøk med linolje, tørker av overskuddet etter 15 minutter, lar det tørke i 2 dager og voks så.

3. Med den fine penselen farger du nesen med svart akryl fortynnet 1:2, slik at overflaten på treet fortsatt synes.
4. Mal pupillene svarte og legg til den hvite lysprikken på samme side i begge øynene (kapittel 10).
5. Vil du fremheve pelsen, påfører du mørk lasyrpatina bare på pannen og skuldrene, over voksen når den er tørr, og tørker straks overskuddet av ryggene med en klut.

VARIASJONER

Bjørn med skjerf: la det stå igjen 4 mm ekstra rundt halsen og skjær et skjerf med en knute på den ene siden; farg det med en rød lasyr. **Valnøttbjørn:** den samme formen i valnøtt, uten pels, bare fasetter og olje: en elegant, behersket figur, men den krever perfekte blad og mer tid. **Mor og unge:** lag bjørnen om igjen i 60 % (emne 36 × 30 × 54 mm) og sett den ved siden av den første.

Hvis bjørnen er en gave til et barn, husk at malingen må være egnet for leker og at tynne ører kan brekke: til de aller minste er det bedre å gi en bjørn uten farge og med tykkere ører.

Snutens tre trinn

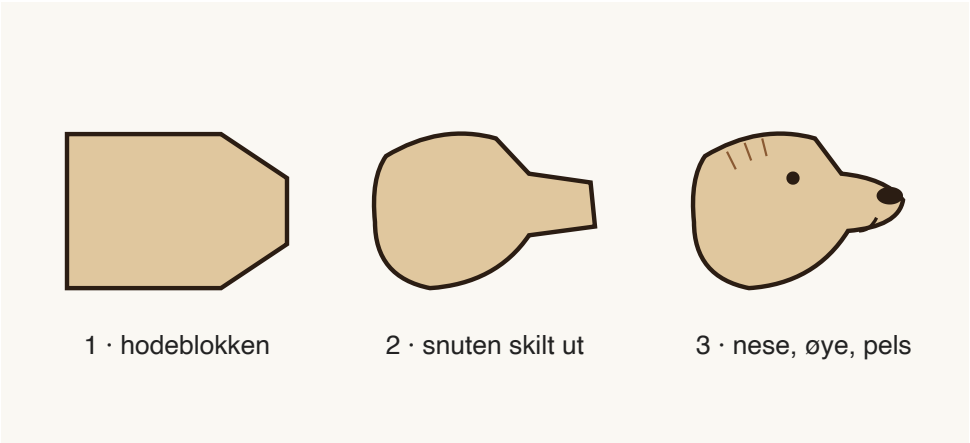

Snuten bygges i tre trinn: først volumet, så skillet fra pannen, til slutt detaljene.

> **Tips:** sett den første bjørnen du noen gang skar ved siden av den ferdige og fotografer dem sammen. Det er bildet som forteller deg hvor mye du har lært, bedre enn noen ord.

Prosjekt 3: Et navneskilt i relieff

Et skilt med et navn er en av de mest personlige gavene du kan lage: til en soveromsdør, et arbeidsrom, en hytte. Teknisk sett er det også en utmerket prøve, fordi bokstaver tilgir ingenting: alle vet hvordan en «A» ser ut, og hver uregelmessighet hopper i øynene. I dette prosjektet arbeider du i relieff: du senker bakgrunnen rundt bokstavene, slik at navnet trer fram fra brettet. Du legger til en myknet kant og, hvis du vil, en gren med små blader.

Å tegne skiltet

Det viktigste arbeidet gjøres på papir. Et skilt blir bra når bokstavene er enkle, godt plassert og i forhold til brettet. Her er reglene jeg anbefaler:

1. **En enkel skrifttype.** Bruk rene blokkbokstaver, uten seriffer og med streker av lik bredde. Skriveskrift med tynne streker er nydelig, men skjør i relieff.
2. **Høyde og strek.** For et brett på 100 mm høyde: bokstaver på 40 mm høyde, med en strek på 6 mm bredde. Streken bør aldri være tynnere enn 5 mm i lind.
3. **Avstand.** Rommet mellom bokstavene måles ikke med linjal, men på øyemål: mellom to rette bokstaver (som «I»

og «N») trenger du mer plass enn mellom to runde bokstaver (som «O» og «C»). Skriv navnet på papir, klipp ut bokstavene og flytt dem rundt til mellomrommene «ser» like ut.

4. **Marginer.** Minst 15 mm mellom bokstavene og innerkanten av rammen. For et navn på 5–6 bokstaver er et brett på 300 mm riktig; for lengre navn forlenger du brettet eller reduserer bokstavene til 32 mm.
5. **Vannrett fiber.** Fiberen i brettet løper på langs, altså parallelt med linjen for navnet.

Skjema i mm med et eksempelnavn. Nedenfor snittet: bokstaver og ramme blir stående på den opprinnelige overflaten, bakgrunnen synker med 3 mm.

Et navneskilt i relieff

Vanskelighetsgrad 3/5 · Tid: 6–8 t fordelt på 3 økter · Treslag: lind (alternativt kirsebær eller godt tørket osp) · Verktøy: spikkekniv, nesten flatt 8–10 mm stikkskjær, 5 mm buet stikkskjær, 3–6 mm V-stikkskjær, tvinger, linjal, liten vinkel · Emnets størrelse: 300 × 100 × 20 mm

Et skilt til innendørs bruk med et navn på 5–6 bokstaver, 40 mm høye, i et relieff på 3 mm, en ramme på 10 mm med myknet kant og, hvis du vil, en liten dekorasjon av små blader i hjørnene.

MATERIALER

- Et høvlet lindebrett på 300 × 100 × 20 mm, med fiberen på langs.
- Kalkerpapir, eller en myk blyant til å sverte baksiden av tegningen.
- En linjal, en liten vinkel, en HB-blyant og en myk blyant.
- To tvinger og to anleggslister, eller en sklisikker matte.
- Skjellakk og bivoks, eller silkematt vannbasert lakk.
- Et oppheng med sagtanner eller to små øyeskruer til å henge det opp.

TRINN FOR TRINN

1. **Tegn på papir.** Tegn skiltet i full størrelse på et ark: omriss, ramme på 10 mm, bokstaver på 40 mm høyde

med en strek på 6 mm. Avklar avstandene ved å klippe ut bokstavene og flytte dem til navnet ser balansert ut.

2. Tegn en grunnlinje og en topplinje på arket: alle bokstavene hviler på den første og berører den andre. Runde bokstaver (O, C, G, S) går 1 mm over og under, ellers ser de mindre ut.
3. **Overfør.** Sverte baksiden av arket med den myke blyanten, fest det til brettet med malertape og gå over linjene med en penn. Kontroller med linjalen at linjen for navnet er parallell med kantene.
4. Gå over bokstavene på treet med blyant og skraver bakgrunnen lett (den delen som skal senkes): det hindrer deg i å fjerne en bokstav ved en feiltakelse.
5. **Sikre det.** Lås brettet til benken med tvinger og anleggslister. Beskytt overflaten under tvingene med et stykke skinn eller kork.
6. **Forberedende omriss.** Med V-stikkskjæret skjærer du et spor rundt hver bokstav og langs innerkanten av rammen, 1 mm fra omrisset, på bakgrunnssiden, 1 mm dypt. I kurvene på bokstavene bytter du retning der fiberen går imot deg.
7. **Stoppsnitt.** Med kniven lager du det loddrette stoppsnittet nøyaktig på omrisset av bokstavene og rammen, 1,5 mm dypt. Vipp bladet svært lite mot

utsiden av bokstaven: vegger med en svak utvidelse gjør bokstaven kraftigere.

8. **Første drag på bakgrunnen.** Med det nesten flate stikkskjæret senker du bakgrunnen med 1,5 mm, og begynner med de store rommene mellom en bokstav og den neste og arbeider deg innover mot omrissene. På trange steder, som inni «A», bruker du det lille buede stikkskjæret og knivspissen.
9. **Andre drag.** Gjenta stoppsnittet og senkingen til du har nådd en samlet dybde på 3 mm. To drag gir renere kanter og mindre risiko for å slå ut en bokstav.
10. **Jevn ut bakgrunnen.** Fjern stikkskjærmerkene med tynne spon, alltid med fiberen. Kontroller dybden med en list der du har merket 3 mm, på minst 15 steder.
11. **Rydd opp i hjørnene.** Med knivspissen rydder du opp i de innvendige hjørnene på bokstavene (inni «A», mellom benene på «N», i hjørnene på «E») med to skrå snitt som møtes: hjørnene må være skarpe.
12. **Veggene på bokstavene.** Kontroller veggene i sidelys: de må være glatte og jevne. Rett eventuelle rivinger med svært tynne spon, uten å redusere streken til under 5 mm.
13. **Ramme.** Myk opp ytterkanten på skiltet med lange snitt i 45°, 4 mm brede. Myk også opp (1 mm)

innerkanten på rammen, mot bakgrunnen.

14. **Overflaten på bokstavene.** Vil du ha en myk effekt, runder du lett av de øvre kantene på bokstavene. Foretrekker du en skarp, moderne effekt, lar du dem stå skarpe.
15. **Dekorasjon (valgfritt).** I de frie hjørnene av rammen, til venstre og høyre for navnet, skjærer du en kvist med 3 små blader som i bordet med små blader i kapittel 8, i et relieff på 1,5 mm.
16. **Bakgrunn.** Bestem om du vil la den være glatt eller gi den kryssskraveringen fra kapittel 6: skravering gjør bakgrunnen matt og får bokstavene til å skille seg ut.
17. **Gjennomgang.** Gjør de fire blikkene fra kapittel 2. Se på navnet fra 3 meters avstand: virker en bokstav større, eller nærmere de andre, retter du det nå.
18. **Oppheng.** På baksiden, sentrert og 20 mm fra overkanten, monterer du et oppheng med sagtanner med korte skruer (høyst 10 mm, så de ikke kommer gjennom på forsiden), eller to øyeskruer 40 mm fra endene.
19. **Signatur.** Skjær inn initialene dine og årstallet på baksiden.

Sikkerhet: skiltet arbeides nesten utelukkende med skjøvne stikkskjær. Figuren må alltid være sikret til benken: begge hendene er på verktøyet, den ene skyver og den andre fører og bremser, og ingen av dem står foran eggen. Når du bruker kniven til hjørnene, gjør du det med små, kontrollerte snitt og den frie hånden hvilende bak bladet. Til skruene i oppheng bruker du en håndskrutrekker og kontrollerer lengden før du skrur dem inn.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- **Bokstaver med streker som er for tynne:** de brekker, særlig delene som løper på tvers av fiberen (tverrstreken i «A», armene på «E»).
- **En ujevn bakgrunn:** den viser seg enormt i skrålys. Mål dybden ofte.
- **Avstand med linjal:** runde og rette bokstaver trenger ulike mellomrom.
- **Et dypt stoppsnitt i ett drag:** bokstaven kan spalte seg langs fiberen.
- **Skruer som er for lange:** de stikker ut på forsiden og ødelegger hele arbeidet ditt.

OVERFLATEBEHANDLING

1. Støv forsiktig av, særlig i hjørnene på bokstavene.
2. Påfør 3–4 hinner med skjellakk (kapittel 9) og, når den er tørr, et strøk med polert bivoks. Alternativt to eller

tre strøk med silkematt vannbasert lakk.

3. For å få bokstavene til å skille seg ut kan du gi bakgrunnen en mørk lasyr (brent umbra 1:6) **før** skjellakken, og tørke den av flatene på bokstavene og rammen med en fuktig klut. Test alltid på et kapp.
4. Skiltet er laget for innendørs bruk. Til en ytterdør trenger du en utendørslakk som angitt på etiketten, som må fornyes ofte, og lind er ikke det mest egnede treslaget: et treslag som tåler fukt bedre er å foretrekke, med ly for direkte regn.

VARIASJONER

Utskårne bokstaver i stedet for hevede: i stedet for å senke bakgrunnen skjærer du bokstavene med V-stikkskjæret (som i øvelse 10 i kapittel 3), 2 mm dypt, og farger dem med en mørk lasyr. Det går raskere og passer til lange navn. **Bladformet skilt:** skjær omrisset av brettet i form av et ovalt blad på 260 × 90 mm og skjær navnet langs den midtre åren. **Husnummer til innendørs bruk:** tall på 60 mm høyde på et brett på 150 × 100 mm.

Hvis det er en gave, ber du om bekreftelse på den nøyaktige stavemåten av navnet før du begynner: en aksent eller en feil dobbeltbokstav kan ikke rettes av noen overflatebehandling.

De vanskeligste bokstavene

Bokstav	Det kritiske punktet	Hvordan du løser det
A	Den indre trekanten er liten og smal	Lite buet stikkskjær og knivspissen; rydd opp i bunnen med minimale spon
E, F	Armene løper på tvers av fiberen	En strek på 6 mm, et svakt utvidet stoppsnitt
S, G, C	Kurvene skifter fiberretning	Arbeid i kvartaler og bytt retning ved hvert kvartal
M, N, W	Skarpe vinkler mellom strekene	To skrå snitt som møtes; ikke grav hjørnet dypt ut
O, Q	Den isolerte midten	Senk midten sist, med det buede stikkskjæret, fra kanten mot midten

> **Tips:** før det egentlige skiltet skjærer du den vanskeligste bokstaven i navnet på et kapp av lind av samme størrelse. Hvis den blir bra, blir resten av navnet lettere.

En 30-dagersplan, å fotografere arbeidene dine, å ta vare på dem

Nå har du alle verktøyene: det kritiske blikket, en egg i orden, kontrolløvelsene, rettemidlene for feil, detaljene, tekstur, pussing, relieff, overflatebehandlinger og tre komplette prosjekter. Dette siste kapitlet hjelper deg å få orden på alt. Du finner en 30-dagersplan, laget for korte økter, en enkel metode for å fotografere figurene dine slik at detaljene virkelig kommer fram, og noen tips til å ta vare på dem over tid.

30-dagersplanen

Planen har økter på 20 til 60 minutter. Det er ikke et kappløp: hopper du over en dag, tar du opp tråden neste dag uten å ta igjen det tapte. Hviledagene er en del av planen: hendene og øynene dine trenger pauser, og det er ofte dagen etter en pause at et vanskelig snitt blir bra.

> **Tips:** ved starten av hver økt tar du 5 minutter på lærstroppen og en kort oppvarmingsøvelse. På slutten tar du 2 minutter på å skrive i figurdagboken hva du gjorde og hva du vil forbedre.

Dag	Aktivitet	Tid	Kapittel
1	Gjennomgang på 15 minutter av en av dine gamle figurer; velg «pasienten» din	30 min	2
2	Eggtester på alle verktøyene dine; sliping av kniven	40 min	3
3	Vedlikehold av krokkniven og stikkskjærene; lag rundstaven med skinn	45 min	3
4	Øvelse 1 og 2: stopplinjer og trekanter	35 min	3
5	Øvelse 3 og 4: åttekant og gjennomsiktige spon	35 min	3
6	Hvile	—	—
7	Øvelse 5 og 6: buet spor og uthulet sirkel	40 min	3
8	Øvelse 7: fra kube til kule	40 min	3
9	Øvelse 8 og 9: veggen på 4 mm, start på tvillingene	50 min	3
10	Fullfør tvillingene; øvelse 10: initialene	50 min	3
11	Rettinger på «pasienten»: riving, symmetri	40 min	4
12	Detaljbrett: prikkøye og mandeløye, nese	45 min	5
13	Hvile	—	—
14	Detaljbrett: skjegg i lokker og fjær	45 min	5

Dag	Aktivitet	Tid	Kapittel
15	Detaljbrett: pels i totter	40 min	5
16	Knivfinish og overflate med stikkskjærmerker på lister	45 min	6
17	Blad i relieff på et øvingsbrett (første del)	50 min	8
18	Blad i relieff (andre del); bølgebord	50 min	8
19	Behandlingspalett; lag skjesmøret	45 min	9
20	Hvile (la paletten tørke)	—	—
21	Skje med blad: opptegning, profiler, bollen uthulet	60 min	11
22	Skje: utsiden av bollen og tykkelser	60 min	11
23	Skje: hals, skaft, gjennomgang midtveis	60 min	11
24	Skje: bladet i relieff	60 min	11
25	Skje: knivfinish, pussing av bollen, signatur	60 min	7, 11
26	Skje: første strøk med smør. Bjørn: grovskjæring	60 min	9, 12
27	Hvile (andre strøk med smør på skjeen, 15 min)	15 min	9

Dag	Aktivitet	Tid	Kapittel
28	Bjørn: volumer, poter, ører, snute	60 min	12
29	Bjørn: fasetter, øyne, nese, pels	60 min	12
30	Bjørn: overflatebehandling. Bilder av alle månedens figurer og en gjennomgang av dagboken	60 min	10, 14

Navneskiltet blir stående som et prosjekt for måneden etter: det trenger ro og, hvis det er en gave, den nøyaktige stavemåten av navnet. Hvis du ikke rekker bjørnen innen 30 dager, er det helt i orden: fullfør den i dagene etterpå uten å haste.

> **Sikkerhet:** en plan kan få deg til å arbeide selv når du er sliten «for å holde følge». Ikke gjør det. De fleste kuttskader på hendene skjer når du er sliten, distrahert eller har det travelt. Svir øynene, skjelver hendene eller klarer du ikke å konsentrere deg, setter du bladene tilbake i slirene og flytter økten. Ha alltid sterile kompresser og plaster for hånden: ved et kutt trykker du med en ren kompress og holder hånden hevet; stopper ikke blødningen etter noen minutters trykk eller er kuttet dypt, ring **113** (ambulanse) eller **116 117** (legevakt), eller få noen til å kjøre deg til legevakten. Sjekk med fastlegen din at stivkrampevaksinen er oppdatert.

Å fotografere arbeidene dine

Et godt bilde gjør tre ting: det holder oversikt over framgangen din, det viser figuren til den som skal få den eller til den som du ber om råd, og framfor alt hjelper det deg å *se* arbeidet ditt bedre. Bildet, som speilet, viser deg figuren med nye øyne. Du trenger ikke noe spesielt utstyr: mobilen og et vindu er nok.

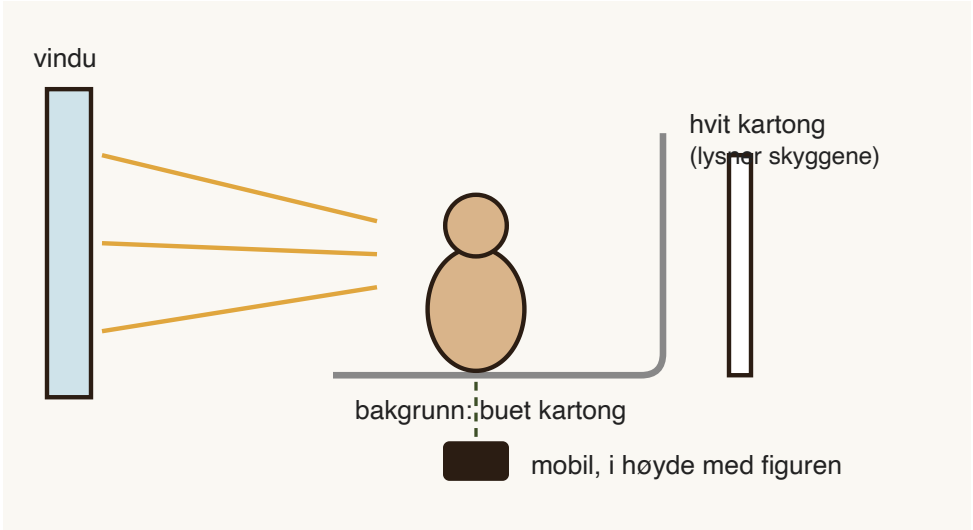

Sidelys fra et vindu, en hvit kartong på den andre siden og en buet bakgrunn uten kanter: alt du trenger.

Å fotografere en figur med mobilen

Nivå: nybegynner · Tid: 15 min · Du trenger: en mobil, en lys matt kartong på 50 × 70 cm, en hvit kartong på 20 × 30 cm, et vindu uten direkte sol

Et lite «studio» på bordet som viser fram former, fasetter og teksturer, uten refleksjoner og uten harde skygger.

SLIK GJØR DU

1. Sett et bord ved siden av et lyst vindu, men et som ikke får direkte sol: sollys skaper skygger som er for skarpe.
2. Støtt den store kartongen slik at den bukter seg opp mot en vegg eller en stabel med bøker: bakgrunnen får da ingen kanter eller linjer.
3. Sett figuren midt på, med vinduet på siden. På motsatt side setter du den lille hvite kartongen oppreist: den sender tilbake litt lys og lysner skyggene.
4. Slå av lysene i rommet, for å blande kunstig og naturlig lys gir rare farger.
5. Hold mobilen i høyde med figuren, ikke ovenfra. Gå litt tilbake og bruk en lett zoom (2×): proporsjonene ser mer naturlige ut.
6. Trykk på skjermen på det viktigste punktet (øynene på dyret, bladet på skjeen) for å fokusere der.
7. Ta alltid den samme serien: forfra, tre kvart, fra siden, bakfra, ett nærbilde av en detalj.

8. For å vise en tekstur dreier du figuren til vinduslyset faller nesten skrått over overflaten.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Blitsen: den flater ut formene og skaper blanke refleksjoner på oljen.
- Bakgrunner full av gjenstander: de tar oppmerksomheten bort fra figuren.

Bruk alltid den samme posisjonen og det samme lyset: da kan bildene i figurdagboken sammenlignes med hverandre, og du ser framgangen din uten å bli lurt.

Å ta vare på arbeidene dine

Tre er et levende materiale: det tar opp og gir fra seg fuktighet, mørkner i lyset, tørker ut nær varme. Noen få forholdsregler er nok til at figurene dine holder i mange år.

- **Lys:** hold figurene unna direkte sol. Lind gulner, kirsebær mørkner, valnøtt lysner. Det er ikke skade, men endringen blir jevnere hvis lyset er indirekte.
- **Varme:** unngå hyller over radiatorer, ovner eller peiser. Tørr varme åpner sprekker, særlig i tykke figurer.
- **Fuktighet:** unngå fuktige kjellere og badet. Svingninger i luftfuktigheten får treet til å arbeide.

- **Støv:** støv av med en myk børste, aldri med en fuktig klut på figurer som er behandlet med voks eller skjellakk.
- **Voks:** én gang i året gir et lett strøk med polert bivoks figurene livet tilbake.
- **Farger:** malte og lakkerte figurer bør bare støves av.

Å ta vare på kjøkkenredskaper av tre

Nivå: nybegynner · Tid: 5 min etter bruk, 15 min i måneden · Du trenger: lunkent vann, mildt oppvaskmiddel, en klut, skjesmør

En håndskåret skje holder i mange år hvis du behandler den med litt omsorg. Skriv disse instruksjonene på et lite kort når du gir den bort som gave.

SLIK GJØR DU

1. Etter bruk vasker du for hånd i lunkent vann med litt mildt oppvaskmiddel. La den ikke ligge i vann.
2. Tørk den straks med en klut og la den tørke ferdig i luften, stående eller hengt opp, ikke stengt inne i en fuktig skuff.
3. Ikke legg den i oppvaskmaskinen eller mikrobølgeovnen.
4. Når treet ser blekt og tørt ut, vanligvis hver 3.–4. uke, påfører du et lag skjesmør, lar det stå i 20 minutter og tørker av overskuddet.
5. Blir overflaten ru etter de første vaskene, går du lett over med tørt papir i korn 320 og gjentar smøret.
6. Hvis det dukker opp en sprekk i bollen, slutter du å bruke den til mat: behold den som et minne eller en dekorativ gjenstand.

FEIL DU BØR UNNGÅ

- Å la den ligge i vasken full av vann: fiberen sveller og sprekker så når den tørker.

Mørke matflekker (tomat, karri) er normalt på et redskap som brukes og er en del av historien dens.

Å gi en figur bort som gave

En gjenstand skåret for hånd er en gave som forteller om tid og oppmerksomhet. Noen ideer til å presentere den godt:

- Pakk den inn i vanlig brunt papir eller en linklut, bundet med naturlig hyssing.
- Legg ved et lite kort med treslaget som er brukt, overflatebehandlingen og, for redskaper, stelleinstruksjonene.
- Hvis det er et skilt, legg ved opphenget ferdig montert og en skrue som passer til veggen, hvis du kjenner den.
- For malte figurer beregnet på barn skriver du på kortet at de ikke egner seg for de aller minste hvis de har tynne deler.

Carta, spago e un tocco di legno: la presentazione più adatta a un oggetto fatto a mano.
Foto: AnnLarin / Pixabay

Og nå?

Etter disse 30 dagene har du mer kontroll, et bedre blikk og en liten samling figurer som er ferdigstilt med omhu. Slik fortsetter du:

1. **Lag et prosjekt du likte om igjen**, og endre bare ett element: treslaget, størrelsen eller overflatebehandlingen. Det er den raskeste måten å gå dypere på.
2. **Ta fram en gammel figur** fra de to første bøkene og bruk teknikkene fra denne på den: nye øyne, regelmessige fasetter, en bedre overflatebehandling.

3. **Prøv et hardere treslag**, som kirsebær eller valnøtt, på et prosjekt du kjenner godt. Du lærer enda mer om sliping.
4. **Tegn dine egne prosjekter.** Start med et dyr eller et blad du ser hver dag, lag en sjablong med målene og følg oppsettet i prosjektene i denne boken.
5. **Skjær i godt selskap.** Husflidslag, kveldskurs og åpne verksteder finnes i mange byer og bygder i hele Norge: å arbeide ved siden av andre lærer deg ting ingen bok kan.

Takk for at du har gjort denne reisen sammen med meg. Husk at finpuss ikke er perfeksjon: det er respekt for treet, for gjenstanden og for den som skal bruke den. Hvert tynne spon, hver myknede kant, hver hinne av olje påført med tålmodighet er en liten omsorgshandling. Og den som tar opp arbeidet ditt, vil kjenne den omsorgen.

Sindre Bakke